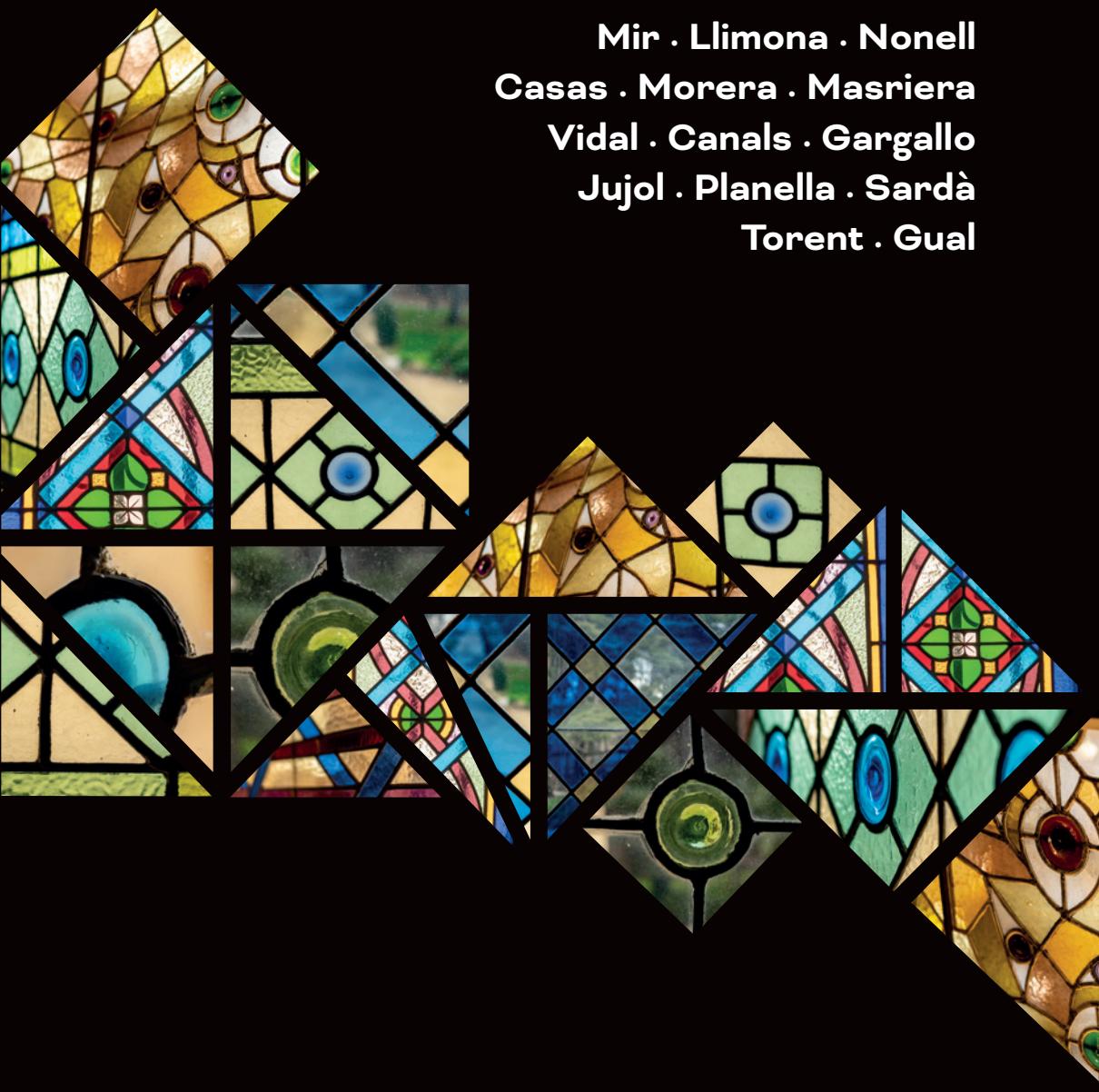

Modernisme

AL CASTELL DE VILA-SECA

Gaudí . Busquets . Gassó . Mucha
Rusiñol . Mani . Gimeno Arasa
Mir . Llimona . Nonell
Casas . Morera . Masriera
Vidal . Canals . Gargallo
Jujol . Planella . Sardà
Torent . Gual

Ajuntament
de Vila-seca

AJUNTAMENT DE VILA-SECA

ALCALDE

Pere Segura Xatruch

1a TINENTA D'ALCALDE I REGIDORA DE CULTURA

Manuela Moya Moya

ÀREA DE CULTURA

Amèlia Rico Urios

Josep M. Pérez Ibáñez

Aida Fajardo Pascual

Oriol Falguera Orellana

PREMSA I COMUNICACIÓ

Josep Papió Torra

Alba Cortada Valdepeñas

Modernisme

AL CASTELL DE VILA-SECA

Del 15 de maig de 2025
al 14 de setembre de 2025

Ajuntament
de Vila-seca

Carrer del Castell, 38
43480 Vila-seca (Tarragona)
Tel. +34 977 376 300
www.castellvila-seca.cat

EXPOSICIÓ

COMISSARIAT

Damià Amorós

COORDINACIÓ

Amèlia Rico Urios

ASSEGURANCES

PIB Group Iberia - Liberty Specialty
Markers

Peces del Museu del Cau Ferrat,

Sitges: ASR Agencia de Suscripción

CATÀLEG

COORDINACIÓ

Amèlia Rico Urios

TEXTOS

Pere Segura Xatruch

Joan Oliveras i Bagués

Manuela Moya Moya

Damià Amorós

FOTOGRAFIES

Dani Legaz

Silvia Amador

Pere Pratdesaba

MNAC

Museu del Cau Ferrat, Sitges

Museu d'Art Modern de la Diputació de Tarragona

Museu d'Història de Catalunya, Generalitat de Catalunya

Museu Pau Casals

MAQUETACIÓ, TRADUCCIONS

I CORRECCIONS I IMPRESSIÓ

Grupo Ormo

Dipòsit legal: DL T 460-2025

ISBN: 978-84-10478-41-1

MUSEUS I COL·LECCIONS PRIVADES

Ajuntament de Tarragona - Museu d'Història de Tarragona

Centre de Lectura de Reus

Col·lecció A&A

Col·lecció Particular, Tarragona

Col·legi d'Arquitectes de Catalunya. Demarcació de Tarragona

Marc Matí Col·lecció

Museu d'Art Modern de la Diputació de Tarragona

Museu del Cau Ferrat, Sitges

Museu Deu, El Vendrell

Museu d'Història de Catalunya

Museu Nacional d'Art de Catalunya

Museu Pau Casals

Museu de Valls. Dipòsit del Fons d'Art de la Generalitat de Catalunya

Organitzada per:

Amb la col·laboració de:

Ajuntament
de Vila-seca

© D'aquesta edició, Ajuntament de Vila-seca

© Dels textos, les autores i els autors

© De les fotografies, els autors

SUMARI

6 Presentacions

Pere Segura Xatruch, alcalde de Vila-seca

Joan Oliveras i Bagués, President del Museu Nacional d'Art de Catalunya

Manuela Moya Moya, 1a tinenta d'alcalde i regidora de Cultura

12 Modernisme al Castell de Vila-seca

Damià Amorós

14 Gaudí, Jujol i Fatjó

20 La casa i el carrer

36 Mir, la simfonia dels colors

46 El Modernisme social

66 Del pati a l'habitació

80 Castellano

91 English

102 Français

116 Bibliografia

Al tombant del segle xx, en concret els darrers anys del xix i primers del xx, sorgeixen en el món occidental unes ànsies de modernització de la societat que van desencadenar el moviment conegut com a Modernisme. La literatura, el teatre, la música, l'arquitectura i les arts plàstiques s'imbueixen d'aquest esperit i omplen la societat catalana que viu uns intensos canvis econòmics i socials.

Vila-seca no queda al marge d'aquests desitjos de modernització i en aquests anys es produeixen tres fets que mostren l'empenta del moment. Fets que tenen en l'arquitectura el seu exponent principal i que coincideixen en un mateix espai, al final del carrer de l'Església Vella o carrer del Carril i que actualment té el nom del Comte de Sicart.

Parlem en primer lloc del Castell de Vila-seca, que va ser adquirit per Isidre Sicart el darrer dia del segle xix i que va sofrir una reforma important tot convertint l'antic casalot dels Kies en un castell d'estil neogòtic, un estil que arquitectes modernistes van utilitzar de forma lliure i que, tal com afirma Josep Puig i Cadafalch, és arquitectura nacional basada en models historicistes per fer les seves reformes.

Deu anys després d'aquesta adquisició, el municipi va realitzar la ingent obra de l'enllumenat públic amb gas acetilè que tenia en un edifici d'estil modernista situat en la plaça de l'Església Vella, el punt de fabricació i d'inici de la distribució per tot el poble.

Finalment, el tercer fet és la construcció del Cellar del Sindicat Agrícola de Vila-seca, la construcció del qual es va iniciar el 1917 i el setembre del 1920 entrava la primera carretada de raïm. Com ja sabem és un edifici singular, una veritable catedral del vi, d'estil noucentista, que encara que alguns l'hagin volgut contraposar amb el Modernisme, en el fons tots dos tenien la mateixa finalitat, però sota dos punts de vista diferent.

Seguint l'objectiu pel qual l'Ajuntament i el Museu Nacional d'Art de Catalunya van signar un conveni de col·laboració per donar a conèixer a la gent de les nostres contrades l'art català al llarg dels segles, avui presentem la primera exposició que, fent honor tant a l'espai on es fa com als edificis que l'acompanyen, està dedicada al Modernisme i, de forma especial, al que es va fer en les comarques tarragonines.

Amb el títol de *Modernisme al Castell de Vila-seca* podreu gaudir d'una bona quantitat de pintures, escultures, mobles, cartellisme d'artistes de les nostres contrades i d'altres autors que hi van tenir una forta relació.

PERE SEGURA XATRUCH
Alcalde de Vila-seca

Hi ha ocasions en les quals el país s'eixampla i creix en un espai necessari de treball per a la protecció i la divulgació del patrimoni cultural. Són ocasions singularment importants en què, de la mà d'una iniciativa amb vocació de continuïtat, s'estableixen dinàmiques que irradien capacitat de transformació en la seva àrea d'influència. Quan això s'esdevé, consolidar aquesta iniciativa a través de sinèrgies que en perfeccionin i en complementin el projecte constitueix un objectiu desitjable.

És en aquest marc on cal situar aquesta primera col·laboració del Museu Nacional d'Art de Catalunya amb el Castell de Vila-seca.

Des de fa uns anys, el Castell de Vila-seca s'ha fet un lloc en el sector artístic amb exposicions dedicades al pintor Antoni Tàpies, l'escultor Josep Clarà o el fotògraf Agustí Centelles, per citar-ne només d'algunes especialment representatives. La diversitat de registres creatius com la pintura, l'escultura o la fotografia mostra l'ambició de les propostes que han demostrat en els darrers temps, malgrat ser un espai de recent creació.

Alhora, cal esmentar l'esforç en la inversió imprescindible per condicionar l'espai expositiu amb criteris museístics, sense el qual no hauria estat possible aquesta col·laboració que hem encetat i que ha fet possible un conveni signat a tal efecte entre l'Ajuntament de Vila-seca i el Museu Nacional. L'esperit d'aquest acord, on s'estableix la voluntat de treballar en futurs projectes conjunts, reforça encara més la idea d'un museu per a un país, que des del Museu Nacional entenem com a una missió pròpia.

Per aquests motius, doncs, que el Museu Nacional participa de manera activa en aquesta exposició dedicada al període del Modernisme, amb algunes creacions rellevants del seu fons artístic. Estem parlant d'un préstec important en la mesura que integra no només pintures sinó també escultures, mobiliari i arts decoratives. Una diversitat que es correspon amb el que era en realitat aquest moviment artístic: una voluntat de barreja de les arts a la recerca de l'excel·lència i un dels períodes creatius més reeixits de la cultura artística del nostre país.

Les obres prestades pel Museu pertanyen als dos moments del Modernisme. Per una banda, creacions d'artistes de la primera generació modernista, com ara Ramon Casas o Santiago Rusiñol, i per una altra, les obres d'aquells creadors que van significar una revisió del Modernisme en tota regla, com ara Isidre Nonell o Joaquim Mir, tots ells representats amb creacions de gran qualitat.

Finalment, vull agrair a la Sra. Manuela Moya, regidora de Cultura, Lleure i Coneixement, la visió, la perseverança i la tenacitat en la consolidació de la trajectòria del Castell de Vila-seca, i al Sr. Damià Amorós, comissari de la mostra, per l'encert del discurs expositiu i la qualitat de la selecció de les obres.

JOAN OLIVERAS I BAGUÉS
President del Museu Nacional d'Art de Catalunya

El catàleg que teniu a les vostres mans presenta la desena exposició del Castell de Vila-seca. Tota una fita per un camí que vam començar l'any 2020, de la mà de la Fundació Vila Casas, i que ens ha permès anar encadenant exposicions temporals amb una molt bona acollida de públic.

Modernisme al Castell de Vila-seca és la primera exposició que fem gràcies al recent conveni signat entre l'Ajuntament de Vila-seca i el MNAC (Museu Nacional d'Art de Catalunya), institució que ha cedit la majoria de les peces que hi trobareu, al costat d'altres obres provinents de col·leccions públiques i privades, i a les quals vull aprofitar per agrair la seva immensa generositat.

Aquesta exposició que ens parla de Modernisme, des de Vila-seca i, per extensió, des del sud de Catalunya, vol contribuir a destacar el paper inspirador d'aquest territori en un dels moviments artístics que ha estat una de les grans contribucions de Catalunya a la cultura universal.

Imaginar des del present els nostres pobles i ciutats a la darreria del segle XIX i principis del segle XX, ens transporta a una societat pagesa que llaurava, conreava, transformava, comerciava i es somiava pròspera, amb

paisatges conreats i inspiradors. Era una societat que es volia amant de la música, l'art i la cultura. I que va veure germinar les joies del Modernisme que avui ens situen al món i atreuen milers de visitants que volen admirar-se d'aquest esclat de bellesa.

La present exposició és fidel a la concepció de moviment artístic global del Modernisme, i el Castell de Vila-seca, que fou renovat l'any 1917 per l'arquitecte sabadellenc Enric Fatjó i Torras, esdevé un escenari idoni per acollir obres de Gaudí, Jujol, Rusiñol, Casas, Busquets, Gargallo, Mir, Mani, Vidal, Montserrat, Canals, Morera, Sardà, Torrent, Llimona, Nonell... en un diàleg harmònic amb la decoració pròpia de les estances nobles del castell.

La gaudirem durant quatre mesos i la recordarem per sempre a través d'aquest catàleg.

MANUELA MOYA MOYA
Regidora de Cultura de Vila-seca

MODERNISME AL CASTELL DE VILA-SECA

Pocs edificis com el Castell de Vila-seca ens ajuden a conèixer, entendre i exposar el Modernisme a Catalunya. El projecte de remodelació de l'edifici originari del segle XII, que realitzà l'arquitecte sabadellenc Enric Fatjó i Torras (Sabadell, 1862-Reus, 1907), sota el mecenatge del comte de Sicart, al tombant de segle, concentra i conforma un univers dinàmic amb els recursos generals del moviment. Indicant una enorme consciència i respecte per la significació de l'espai a reformar.

Aquesta exposició omple aquest portentós entorn castral amb una destacada mostra del Modernisme català sobre pintura, escultura, arts gràfiques, arts aplicades i arquitectura. Presenta l'important paper que va jugar el país, la capital i el Camp de Tarragona dins d'aquesta lliga universal amb l'*Art Nouveau*, *Modern Style*, *Glasgow Style*, *Jugendstil*, *Sezession*, *Liberty* i uns quants fenòmens més, nacionals europeus o americans d'aquest nivell i característiques. Com a grans moviments culturals que van esdevenir-se a cavall dels segles XIX i XX.

Aquest trajecte el fem de la mà de noms com Gaudí, Jujol, Rusiñol, Casas, Busquets, Mucha, Gargallo, Mir, Mani, Vidal, Montserrat, Canals, Morera, Sardà, Torent, Llimona, Nonell... i per un país enèrgic que va més enllà de la seva capital.

Un total de cinc àmbits ens permeten accedir als racons del castell. Els primers dedicats a dues grans personalitats artístiques del Modernisme català i el seu impacte en cases i carrers. Un espai monogràfic dedicat a Joaquim Mir –el que ben bé pot citar-se com el pintor del Camp– ens donarà pas a dos àmbits més que completen la mostra amb el retrat de dos mons paral·lels en espai i temps però relacionats entre si.

Acompanyeu-nos en aquest viatge pel temps, les arts i l'espai del Modernisme dins del Castell de Vila-seca.

DAMIÀ AMORÓS
Comissari de l'exposició

GAUDÍ, JUJOL I FATJÓ

Dues de les personalitats artístiques fonamentals, fundacionals i destacades del Modernisme català van néixer al Camp de Tarragona. Moltes hi van passar, raure o fer-hi cap, però altres van arribar-hi al món: Antoni Gaudí (Reus, 1852-Barcelona, 1926) i Josep Maria Jujol (Tarragona, 1879-Barcelona, 1949) nasqueren a Reus i Tarragona, respectivament.

S'han escrit rius de tinta sobre la relació de mestre i alumne o líder i seguidor o apòstol i deixeble... Malgrat que la millor forma de descriure la relació entre els dos arquitectes és la de col·laboradors.

En aquest primer àmbit de l'exposició sobre Modernisme al Castell de Vila-seca tracem el diàleg entre tres arquitectes d'un mateix temps i actitud però amb presència i grans projectes diferents: Fatjó, Gaudí i Jujol.

El primer de tot, l'arquitecte sabadellenc, ens proporciona el teló de fons de tota l'exposició. Una intervenció realitzada en un gran casal, amb orígens medievals, adequant l'espai a les noves formes historicistes del 1900. Les millors mostres d'aquesta obra les trobem al hall, la biblioteca, la sala de vitralls, el menjador o la sala de visites. Algunes de les sales que ocupem en aquesta exposició. Però també en petits detalls, només cal aixecar el cap per veure el passat de cada estança.

D'Antoni Gaudí –actualment en camí de la beatificació– mostrem un conjunt de 14 peces del seu famós paviment per a la casa Milà: pop, caragol i estrella de mar, també conegut com a Panot Gaudí. L'arquitecte el va projectar el 1904 per a pavimentar els terres de la casa Batlló. Finalment, aquest paviment no es va col·locar, per retards de producció i es va fer servir per a pavimentar els terres de les plantes de servei de La Pedrera. Va ser el mateix arquitecte qui va definir amb cera el disseny de la peça, l'autor va demostrar la seva destresa en l'àmbit escultòric.

La forma hexagonal del mosaic trenca amb la tradició estricta de la quadratura de la rajola hidràulica típica d'aquell temps. Amb la seva conjunció de 7 o 14, trobem representat en un baix relleu un fons marí honorant la naturalesa observada, estudiada i dissenyada per l'arquitecte reusenc.

Produït per la casa Escofet de Barcelona, aquest conjunt s'ha convertit amb un senyal d'identitat de determinats carrers de Barcelona, Reus i altres ciutats del país.

Finalment, una altra obra de Jujol ens representa la seva producció vibrant, emocional i passional. No podem entendre la producció de l'arquitecte, dissenyador i creador tarragoní sense trobar referències contínues a les arts i artesanies tradicionals. A més de sumar a totes les seves produccions elements orgànics i formals.

Jujol demostrà nous horitzons sobre tela, pedra, pintura, escultura, llauna i llautó, fusta, ferro, vidre... un geni de la combinació de tècniques i matèries en tots els sentits.

Aquest triangle d'arquitectes també ens apropa a la realitat d'un ofici que marcà, i encara ho fa ara, les vides de la gent d'aquell temps i també, ara mateix, les nostres.

Conjunt de gerros

Decoració: Jujol i Gibert, Josep M.
Col·legi d'Arquitectes de Catalunya. Demarcació de Tarragona

Paviment per a la casa Milà: pop, cargol i estrella de mar

Gaudí Cornet, Antoni

c. 1904-1906

Museu Nacional d'Art de Catalunya

LA CASA I EL CARRER

A diferència d'altres corrents artístics, el Modernisme s'instal·là ràpidament dins de les residències de tot el país. Òbviament, la burgesia catalana en fou un dels principals motors, però també a escala popular arribaren les formes, costums i materials del moviment a les cases de veïns, cafès, torres, teatres, esglésies o espais de treball. Convertint-se en una llei amb dos camins: de fora cap a dins i de dins cap a fora o, dit d'altra manera, del carrer a la casa i de la casa al carrer.

Les façanes d'algunes cases s'expandeixen vers el carrer però també cap a dins amb la presència de taules, tauletes, cadires, armaris, miralls, arrambadors, rajoles, marcs, bancs, bufets, caixes, tocadors, paravents, portes... Amb els dissenys dels artistes i feina dels artesans i tallers.

Josep Pla (Palafrugell, 1897-Llofriu, 1981) plasmava aquesta onada del Modernisme dient-nos que "l'arquitectura, l'escultura, la pintura, la poesia, la decoració en tots els seus aspectes, des dels dibuixos dels rajos a la forma de les cadires, des del caient dels colls planxats a la forma de les cafeteres, des de les cotilles de les senyores a la manera de fumar amb broquet... tot quedà profundament trasbalsat i metamorfosat". Tot i que l'escriptor empordanès no era gaire amic del Modernisme.

En aquest àmbit descobrim aquesta metamorfosi del mobiliari domèstic però també les noves formes d'anunciar i anunciar-se a Catalunya i Europa. Bons exemples de la producció de Joan Busquets (Barcelona, 1874-1949) o Joaquim Gassó (Barcelona, 1874-1958) dialoguen amb obra gràfica del tombant de segle realitzada per Alphonse Mucha (Ivancice, 1860-Praga, 1939), Adrià Gual (Barcelona, 1872-1943) o Ramon Casas (Barcelona, 1866-1932). Alguns dels quals eren habituals de les taules, cadires, activitats i barra dels Quatre Gats de Barcelona.

El cartellisme va ser una de les disciplines i corrents artístiques més recixides durant el Modernisme. Relacionada i vinculada a les arts gràfiques que s'estaven produint a França, i altres racons d'Europa, la popularitat d'aquest art de carrer gaudí d'una gran popularitat. Tanmateix, també ens recorda la futilitat del pas del temps amb la seva temporalitat efímera comparada amb els mobles més robustos i duradors.

Tot rodejat per la nostra pròpia imatge que trobem davant del conjunt de miralls, on destaca el marc realitzat per Pablo Gargallo (Mallorca, 1881-Reus, 1934), datat el 1903, on la noia retratada ens ofereix uns lliris impossibles d'agafar. L'altre mirall, molt més gran, és obra de Joan Busquets, que ens connecta amb tots aquells que s'hi han vist.

Aquest àmbit acaba al menjador del castell. Una sala que guarda els records familiars dels Sicart, que es fan presents amb els diversos escuts i anagrames que trobem a la llar de foc, làmpada o altre mobiliari de la sala. El millor exemple de l'obra de Fatjó en el tractament de les arts aplicades. Per aquesta mostra s'ha afegit a la sala un medalló de guix realitzat per Eusebi Arnau (Barcelona 1864-1933), que procedeix de la col·lecció de l'arquitecte i polític Josep Puig i Cadafalch (Mataró, 1867-Barcelona, 1956).

Mirall
Busquets i Jané, Joan
1899
Col·lecció Particular, Tarragona

Marc de mirall amb noia i lliris

Gargallo Catalán, Pau

c. 1903

Museu de Valls. Dipòsit del Fons d'Art de la Generalitat de Catalunya

Cadira

Gassó Foraster, Joaquim

1900-1916

Museu Nacional d'Art de Catalunya

Cadira

Busquets Jané, Joan

1905

Museu Nacional d'Art de Catalunya

Cadira

Busquets Jané, Joan

1907

Museu Nacional d'Art de Catalunya

Cadira
Busquets i Jané, Joan
Col·lecció Particular, Tarragona

Cadira

Busquets i Jané, Joan
Col·lecció Particular, Tarragona

Nestlé's Food
Mucha, Alphonse-Marie
1897
Museu Nacional d'Art de Catalunya

Orfeo Català
Gual i Queralt, Adrià
c. 1904
Marc Martí Col·lecció

Pèl i Ploma
Casas i Carbó, Ramon
1899
Marc Martí Col·lecció

Copa Catalunya
Casas i Carbó, Ramon
1908
Marc Martí Col·lecció

Senyal Reial
Arnau Mascort, Eusebi
Col·lecció A&A

MIR, LA SIMFONIA DELS COLORS

Hi ha alguns personatges de la nostra història que, com deia el genial filòsof Francesc Pujols (Barcelona, 1882-Martorell, 1962), “sense ser de Reus, gairebé ho semblen”. Qui diu Reus també pot dir el Camp. Joaquim Mir i Trinxet (Barcelona, 1873-1940) n'és un d'ells.

A causa d'una lesió cerebral provocada per un accident esdevingut a Mallorca el pintor barceloní passà més de tres anys ingressat a l'Institut Psiquiàtric Pere Mata de Reus. Un entorn que ja li era familiar amb la relació d'amistat que travà amb Hortensi Güell (Reus, 1876-Salou, 1899) durant una estada a Madrid l'any 1895 on es va dedicar a descobrir i copiar els grans mestres del Museu del Prado, sobretot Velázquez.

Una vegada recuperat, Mir restà una llarga temporada al Camp de Tarragona pintant paisatges d'alguns pobles del Baix Camp on els seus pares hi serien enterrats, de Maspujols, de Tarragona, del Pont d'Armentera, alguns punts de les Terres de l'Ebre o del Monestir de Poblet fascinat pels colors, els paisatges i la llum d'aquestes terres.

El compositor Joan Magrané i Figuera (Reus, 1988) ens diu del pintor que “la seva obra és l'antítesi perfecta del virtuosisme del reusenc Marià Fortuny, amb qui sí que compartí l'afany, la dèria, d'atrapar allò que brilla sobre, entre i en les coses: la llum. Mir fou un intuïtiu. Mai no acabà de saber dibuixar del tot. Emparentat amb un impressionisme que ell no conegué més que superficialment, ja prou ocupat com estava en el seu propi camí, sempre es considerà un realista. “Jo pinto i prou”. Mir i la música, especialment la de Magrané, combinen, quadren i casen a la perfecció, també amb les composicions de Joan Miquel Oliver.

La Sala de la torre del castell de Vila-seca recull en aquest àmbit monogràfic alguna de les peces més reconegudes i reconeixibles de la producció de Mir al Camp de Tarragona. Paisatges de l'Aleixar, Alforja, Maspujols o Tarragona que esdevenen imatges oníriques i dinàmiques del nostre paisatge.

La consideració de realista –amb la seva visió de “pintar i prou”– la trobem amb totes aquestes instantànies del Camp. Podem reconèixer espais com la catedral de Tarragona, panoràmiques d'Alforja i l'Aleixar o els personatges més propers al pintor, com el noi que l'acompanyava amb els seus estris a pintar a *plein air*.

Els cels i els núvols, els troncs i les fulles verdes a més de les pedres amb tots els colors de la terra conformen una nova simfonia cromàtica que ens retrata el nostre paisatge d'abans i, potser, el mateix d'ara.

El gorg de la Trona (Siurana, el Priorat)

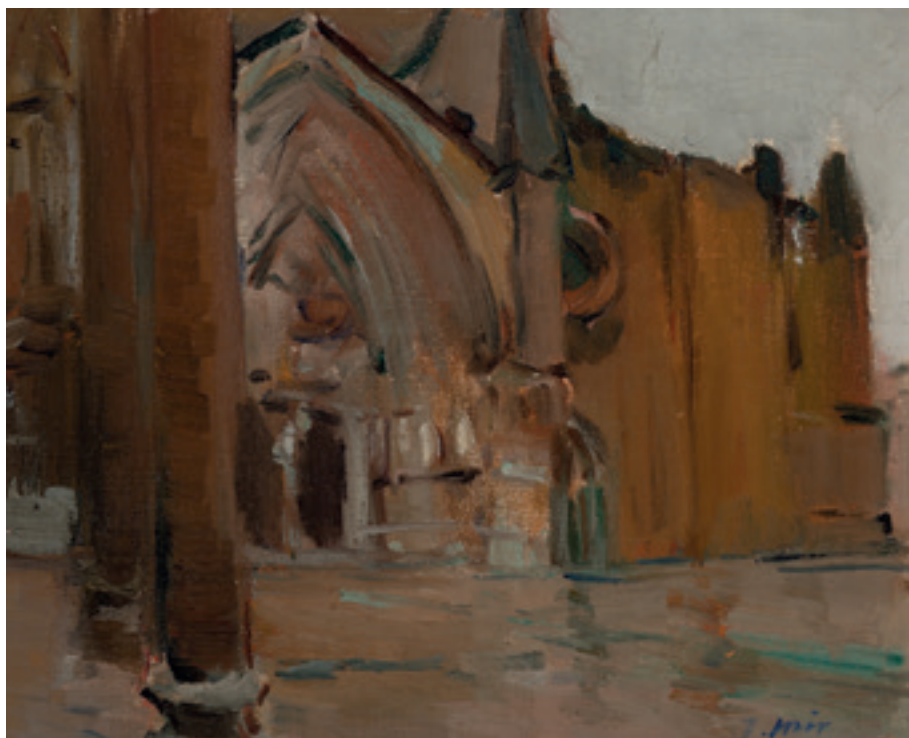
Mir Trinxet, Joaquim

c. 1907-1914

Museu Nacional d'Art de Catalunya

Corral del Carro
Mir Trinxet, Joaquim
1928
Museu Pau Casals

Vista de la Catedral de Tarragona

Mir Trinxet, Joaquim

1929

Museu d'Art Modern de la Diputació de Tarragona

Vista de l'Aleixar
Mir Trinxet, Joaquim
c. 1909
Museu Deu, El Vendrell

Lo Josep d'Alforja
Mir i Trinxet, Joaquim
Col·lecció Particular, Tarragona

Paisatge de l'Aleixar
Mir i Trinxet, Joaquim
c. 1897
Centre de Lectura de Reus

La font de Bolcador (Alforja)
Mir i Trinxet, Joaquim
Centre de Lectura de Reus

EL MODERNISME SOCIAL

Entre 1880 i 1920 Catalunya experimentà una gran transformació social. Les ciutats, viles i pobles del país –als entorns urbà i rural– anaren canviant a mesura que també anava mutant la societat que les habitava. Davant d'aquesta realitat els artistes, les seves tècniques –pintura, dibuix, literatura o escultura en el cas dels nostres exemples– i les seves produccions també evolucionaren davant d'aquesta immensa nova realitat.

Les noves necessitats socials no feren distincions. També en el món dels artistes penetrà la diferència de classes, les noves consciències i els moviments obrers. Dins d'aquest nou context trobem l'aparició de noms que formaren part de les promeses del Modernisme, però que la història i la memòria foren desagraïdes amb ells i la seva obra. Malgrat això, com pals tossuts de la vinya, Pere Ferran (Tarragona, 1873-1950) i Carles Mani (Tarragona, 1866-Barcelona, 1911) encara ens brinden la seva genialitat.

Del primer, amic del segon, s'ha conservat molt poca obra i no els podem oferir cap d'elles. Del segon, amic del primer, en aquesta exposició presentem una de les seves obres més cimeres: *Els degenerats*. Aquesta és una de les dues versions conservades de l'obra, propietat del Museu Nacional d'Art de Catalunya, on trobem un grup escultòric que ens presenta dos homes nus i deformats, amb les extremitats contrafetes. Les figures estan exageradament inclinades. Els braços i cames torts, llargs i inútils, més enllà de tota funcionalitat o sentit. El caràcter tan angulós de les figures ens prepara per a una certa tendència precubista. És una obra esbossada, fruit del ràpid treball de Mani, en què manifesta uns sentiments interns que arriben a transmetre aquell malestar i angúnia del seu propi estat d'ànim.

Un estat d'ànim que també trobem en el dibuix de Santiago Rusiñol (Barcelona, 1861-Aranjuez, 1931) on representa a Ferran i Mani al pis que el pintor barceloní tenia a París i on els tarragonins havien arribat derivats per una complexa situació econòmica i una pensió sense dotació econòmica o molt magra o inexistent del consistori tarragoní.

En els dos casos, al dibuix i en l'escultura, topem amb la instantània de dos moments convulsos i incerts. Amb un gran pes de la necessitat creativa, però també de la supervivència de l'ésser davant d'una societat que no els entén –metafòricament i realment, Ferran i Mani arribaren a París sense parlar francès– i d'un record i voluntat que va esvaint-se.

Amb una puresa d'esperit semblant a alguns creadors d'aquell temps, trobem una de les figures literàries més destacades i aconseguides del final de segle XIX: Manelic. El personatge fonamental i central de *Terra Baixa* d'Àngel Guimerà (Santa Cruz de Tenerife, 1845-Barcelona, 1924), triomfa entre els cercles populars i socials del moment.

Especialment, gràcies a la cèlebre interpretació que en feu Enric Borràs (Badalona, 1863-Barcelona, 1957) el 1897. A l'obra teatral destaca per ser un personatge pur, innocent i càndid, uns trets psicològics es veuen en el quadre tant en la postura del personatge, com en el seu vestit i en l'expressió del seu rostre al dibuix de Ramon Casas i l'escultura de Josep Montserrat (Barcelona, 1860-1923).

Els pastors de la terra alta de Guimerà accedien a la terra baixa per connectar amb la resta de la societat. Els espais de socialització en els entorns rurals anaven més enllà dels que existien dins les ciutats. Mostra d'això és la vista del *Mercat de Santa Coloma de Queralt* de Jaume Morera i Galícia (Lleida, 1854-Madrid, 1927). On la plaça acull els carros, cavalls, multituds i comerciants del rondal per vendre els seus productes. Un d'aquests carruatges ben bé podria ser el que pintà Ramon Casas amb les seves vuit mules i un gos.

També com a retrat social d'un temps i un moment, ens serveix l'obra mestra del pintor barceloní Joan Planella i Rodríguez (Barcelona, 1849 -1910). *La nena obrera*, *La petita obrera* o *La petita teixidora* són alguns dels diferents títols amb què s'ha nomenat una de les dues versions d'aquesta tela.

La pintura ens mostra un instant de la duresa del treball infantil a les fàbriques catalanes del segle XIX. La nena, dins d'un entorn merament fabril, feineja en el teler supervisada per un adult, amagat al fons de l'escena. El pintor ens presenta un tema enormement realista en aquells anys, però d'on sap reflotar bellesa i poesia de forma molt subtil. Una temàtica humil que ell considera digna de ser plasmada com a art.

Als ulls del nostre temps, pot sorprendre una bona recepció sobre aquest retrat de crítica social tan descarnat, però en realitat no va ser així. Una mostra és l'article del pintor i crític Joan Brull (Barcelona, 1863-1912) que va escriure això al diari "Joventut" el 10 d'abril del 1902: "Va figurar en nostra Exposició Universal. L'assumpte no pot ésser més senzill: Una nena anèmica treballant en un teler, pintada molt senzillament. Cap no-vetat de tècnica, res de rompre motllos; y no obstant aquell quadre tan petit va anar creixent, el jurat va adonar-se'n, després va seguir una marxa triomfal per diverses Exposicions d'Europa, y acabà per ésser venut a Chicago a un preu extraordinari."

La figura solitària de la nena obrera de Planella ens confronta amb els grups de persones que trobem en el conjunt de dibuixos i pintures de Francesc Sardà (Barcelona, 1876-1912), Evelí Torent (Badalona, 1876-Barcelona, 1940) o Francesc Gimeno i Arasa (Tortosa, 1858-Barcelona, 1927).

L'última de les obres d'aquest àmbit és una important tela d'Isidre Nonell (Barcelona, 1872-1911). *La Rumiant*, pintada el 1906, és la primera pintura que tingué de l'artista barceloní el Museu Nacional d'Art de Catalunya. Adquirida per un grup d'artistes a l'exposició antològica que l'artista va celebrar a les Galeries del Faiang Català, l'any 1910.

Les sèries de gitanes de Nonell concentraven una visió molt expressiva sense acabar de retratar de forma realista. La paleta cromàtica, la vivesa de la pinzellada i aplicació dels colors sense una homogeneïtat concreta ens transmet la sensació de reflexió i pensament de la model.

L'expressió descarnada i real sobre paper, tela, bronze i guix ens permet apropar-nos al paisatge social dels nostres avantpassats gràcies al llegat artístic.

Els degenerats
Mani Roig, Carles
1891-1904
Museu Nacional d'Art de Catalunya

Carles Mani i Pere Ferran
Rusiñol Prats, Santiago
1895
Museu Nacional d'Art de Catalunya

Pastor
Montserrat i Portella, Josep
1910
Col·lecció A&A

Manelic
Montserrat i Portella, Josep
1909
Col·lecció A&A

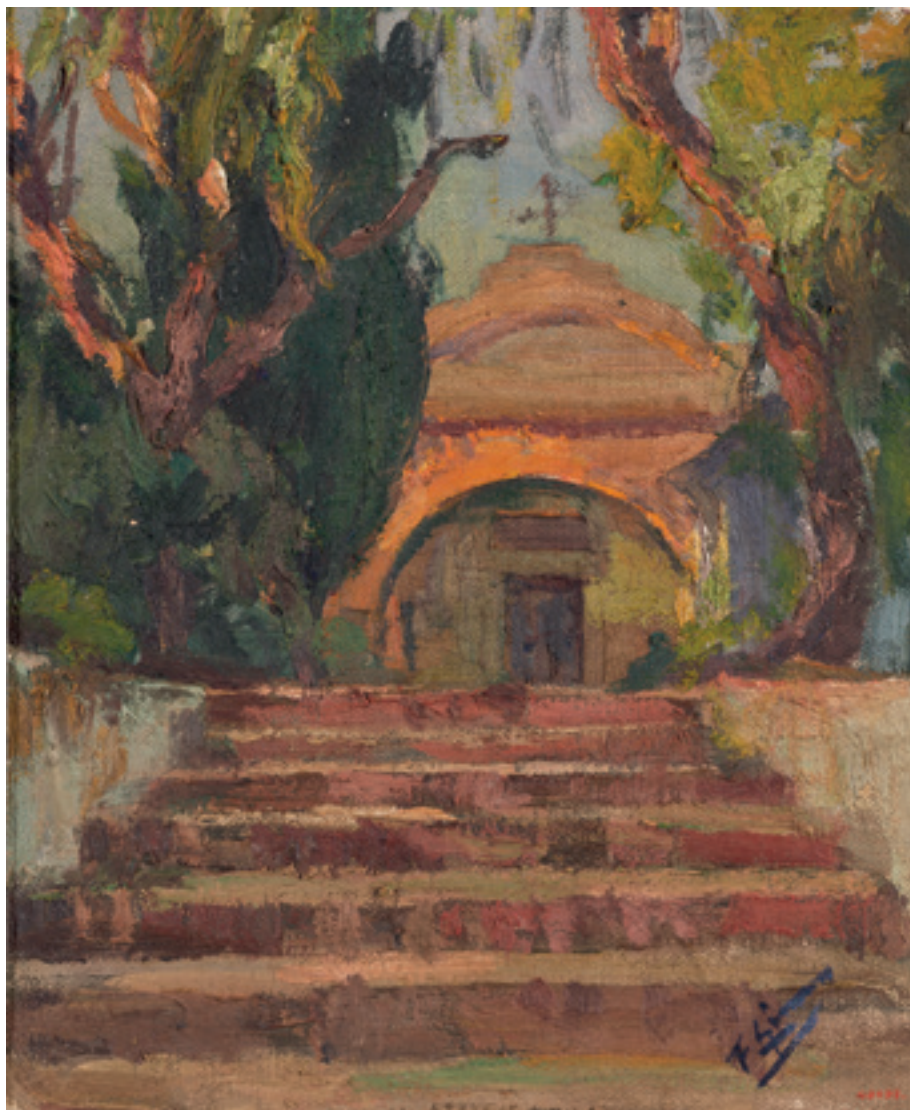

Retrat d'Enric Borràs interpretant Manelic

Casas Carbó, Ramon

c. 1910

Museu del Cau Ferrat, Sitges

Ermita

Gimeno Arasa, Francesc

c. 1900-1914

Museu Nacional d'Art de Catalunya

Soldat
Casas i Carbó, Ramon
c. 1895-1896
Museu Pau Casals

Rumiant
Nonell Monturiol, Isidre
1906
Museu Nacional d'Art de Catalunya

Escena Portuària
Torent i Marsans, Evelí
Col·lecció Particular, Tarragona

La nena obrera
Planella i Rodríguez, Joan
1889
Museu d'Història de Catalunya

Una "Carrega"
Sardà i Làdico, Francesc
1902
Col·lecció Particular, Tarragona

Carro amb vuit mules de tir
Casas Carbó, Ramon
1889
Museu del Cau Ferrat, Sitges

Mercat de Santa Coloma de Queralt
Morera Galícia, Jaume
c. 1895
Museu Nacional d'Art de Catalunya

DEL PATI A L'HABITACIÓ

Al primer àmbit d'aquesta exposició ja hem vist com el Modernisme s'apodera de tots els racons de les nostres viles i ciutats, de la casa i el carrer. Són precisament dos espais d'un habitatge –no el mateix– el que ens inauguren el darrer dels àmbits de la mostra.

El primer, *Pati blau* de Santiago Rusiñol, pintat el 1913, és un tema recurrent dins l'obra del polifacètic artista barceloní. Un espai que ens recorda una de les típiques estances d'un habitatge de la vila Sitges –tot i que aquest sembla retratar un d'Arenys de Munt–, on el pintor arribà l'octubre del 1891 i on restarà lligat al llarg dels anys.

El blau i el verd, junt les taques de les flors i el terra de rajol, ens componen la gran pala cromàtica d'aquesta tela que també podem relacionar amb part de la producció literària de Rusiñol. Com són el conte i l'obra teatral homònimes.

El segon, *Entre dos capítols* de Ramon Casas, realitzada l'any 1890, esdevé una captura claríssima del retrat d'un instant passatger o d'una impressió fugissera de la parada en la lectura que fa la noia retratada.

L'interior de l'estança on Casas pinta a la lectora pot resultar familiar a molts dels espectadors. Recordant-nos altres sales semblants retratades en altres obres del seu corpus.

Casas i Rusiñol o Rusiñol i Casas esdevindran els dos grans motors de les arts plàstiques, i la seva renovació a casa nostra, en aquell moment. Amics i companys, van viure i compartir alguns dels moments més memorables del Modernisme català des de París, Barcelona, Sitges, Tarragona o Poblet.

Aquests espais habitats que ens mostren els dos pintors, eren en aquell temps espais eminentment femenins. L'esposa de Joan Llimona (Barcelona, 1860-1926) o el bust de dona de Francesc Masriera (Barcelona, 1842-1902), així ens ho poden fer semblar.

Però en aquell mateix temps un grup de dones també s'interessava per la creació artística. La producció de Lluïsa Vidal (Barcelona, 1876-1918) és una bona mostra d'això. Les mestresses de casa i el retrat de Francesca Vidal –germana de la pintora– són mostres de l'estil i treball de la pintora que trencà motlles i esquemes en un món professional ple d'homes.

Un d'aquests homes, Ricard Canals (Barcelona, 1876-1931) dibuixà –potser sorprès– sobre un paper l'escena d'una dona dibuixant un model masculí al natural. Podem imaginar-nos l'impacte que causà en aquell artista aquella imatge que necessità posar-la negra sobre blanc. Sortosament, el dibuix fou adquirit pel notari Deu del Vendrell –conservat al seu museu homònim– per poder trobar-nos amb aquesta realitat.

De forma intencionada, la mostra acaba amb el retrat *post mortem* que Santiago Rusiñol realitzà al seu amic, escriptor, crític, historiador i advocat, Josep Yxart i Moragas (Tarragona, 1852-1895) l'any 1897.

L'amistat entre Casas i Rusiñol ens ha vertebrat la primera part d'aquest àmbit i la que existí entre Yxart i Rusiñol aquesta segona i final. Fruit d'aquesta relació ens han llegat, a més del retrat, un interessant conjunt d'obres de Rusiñol on apareix la Catedral, les muralles o el camí del cementiri de la ciutat.

Així ens plasmà el pintor la seva impressió de la ciutat “aquella quietud de veus, de colors i de llums, aquella harmonia de llums i de repòs, era la impressió primera que rebien els meus ulls, de Tarragona, com dolça llaminadura. A penes havia arribat, i ja estava, boig i embriac de llum i d'alegria, seduït de lo que veia.” Com també hem trobat amb el cas de Mir, qui escriu sobre Tarragona o qualsevol poble, vila o ciutat del dinàmic Camp.

Tal com Puig i Ferrerter escrigué a l'any 1907, a l'últim acte de la seva obra teatral més coneguda, *Aigües encantades*: “Vostè(s) quedi's entre les aigües encantades...”.

Entre dos capítols
Casas Carbó, Ramon
c. 1890
Museu Nacional d'Art de Catalunya

La pintora i el model
Canals Lambí, Ricard
Museu Deu, El Vendrell

Retrat de Francesca Vidal

Vidal Puig, Lluïsa

c. 1909

Museu Pau Casals

Les mestresses de casa
Vidal Puig, Lluïsa
1905
Museu Nacional d'Art de Catalunya

Retrat de Josep Yxart
Rusiñol i Prats, Santiago
Ajuntament de Tarragona - Museu d'Història de Tarragona

Entorns de Barcelona
Gimeno Arasa, Francesc
c. 1910-1914
Museu Pau Casals

Bust de dona

Masriera Manovens, Francesc

1897

Museu Nacional d'Art de Catalunya

L'esposa
Llimona Bruguera, Joan
c. 1906
Museu Nacional d'Art de Catalunya

Pati blau
Rusiñol Prats, Santiago
1913
Museu Nacional d'Art de Catalunya

CASTELLANO

ENGLISH

FRANÇAIS

Durante los últimos años del siglo XIX y los primeros del XX, en el mundo occidental surgió un fuerte deseo de modernizar la sociedad, lo que impulsó el surgimiento del movimiento conocido como Modernismo. La literatura, el teatro, la música, la arquitectura y las artes plásticas se impregnaron de este espíritu y llenaron la sociedad catalana, que vivía intensos cambios económicos y sociales.

Vila-seca no quedó al margen de estos deseos de modernización y, en esos años, ocurrieron tres hechos que reflejan claramente el ímpetu transformador de aquellos tiempos. Hechos cuya máxima expresión se encuentra en la arquitectura, y que coinciden en un mismo espacio: al final de la calle de la Església Vella o calle del Carril, que actualmente lleva el nombre del Conde de Sicart.

Hablamos en primer lugar del Castillo de Vila-seca, que fue adquirido por Isidre Sicart el último día del siglo XIX y que fue objeto de una importante reforma, convirtiendo la antigua casa de los Kies en un castillo de estilo neogótico. Este estilo fue utilizado libremente por los arquitectos modernistas y, tal como afirma Josep Puig i Cadafalch, es una arquitectura nacional basada en modelos historicistas para llevar a cabo sus reformas.

Diez años después de esta adquisición, el municipio llevó a cabo la gran obra del alumbrado público con gas acetileno, cuya producción y distribución comen-

zaron en un edificio de estilo modernista situado en la plaza de la Església Vella.

Finalmente, el tercer hecho es la construcción de la Bodega del Sindicato Agrícola de Vila-seca, cuya edificación se inició en 1917 y en septiembre de 1920 recibió la primera entrega de uva. Como sabemos, es un edificio singular, una verdadera catedral del vino, de estilo "noucentista". Aunque algunos hayan querido contraponerlo al Modernismo, en el fondo ambos estilos perseguían el mismo objetivo, aunque desde puntos de vista diferentes.

En línea con el objetivo por el que el Ayuntamiento y el Museo Nacional de Arte de Cataluña firmaron un convenio de colaboración para dar a conocer al público de nuestra tierra el arte catalán a lo largo de los siglos, hoy presentamos la primera exposición que rinde homenaje tanto al espacio donde se lleva a cabo como a los edificios que la rodean. Está dedicada al Modernismo y, de manera especial, al que se desarrolló en las comarcas tarraconenses.

Bajo el título *Modernisme al Castell de Vila-seca*, podréis disfrutar de una amplia selección de pinturas, esculturas, muebles y carteles de artistas de nuestra tierra y de otros autores que mantuvieron una estrecha relación con ella.

PERE SEGURA XATRUCH
Alcalde de Vila-seca

Hay veces en las que el país se ensancha y crece en un espacio necesario de trabajo para la protección y divulgación del patrimonio cultural. Son ocasiones singularmente importantes en las que, de la mano de una iniciativa con vocación de continuidad se establecen dinámicas que irradian capacidad de transformación en su área de influencia. Cuando esto sucede, consolidar esta iniciativa a través de sinergias que perfeccionen y complementen el proyecto constituye un objetivo deseable.

Este es el marco donde debe situarse esta primera colaboración del Museu Nacional d'Art de Catalunya con el Castell de Vila-seca.

Desde hace unos años, el Castell de Vila-seca se ha hecho un hueco en el sector artístico con exposiciones dedicadas al pintor Antoni Tàpies, el escultor Josep Clarà o el fotógrafo Agustí Centelles, para citar solo algunas especialmente representativas. La diversidad de registros creativos como la pintura, la escultura o la fotografía muestra la ambición de las propuestas que han demostrado en los últimos tiempos, a pesar de ser un espacio de reciente creación.

Al mismo tiempo, hay que mencionar el esfuerzo en la inversión imprescindible para condicionar el espacio expositivo con criterios museísticos, sin el cual no hubiera sido posible esta colaboración que hemos iniciado y que ha hecho posible un convenio firmado a tal efecto entre el Ajuntament de Vila-seca y el Museu Nacional. El espíritu de este acuerdo, en el que se establece la voluntad de trabajar en futuros proyectos conjuntos, refuerza aún más la idea de un museo para un país, que des-

de el Museu Nacional entendemos como una misión propia.

Es por estos motivos, que el Museu Nacional participa de manera activa en esta exposición dedicada al período del Modernismo, con algunas creaciones relevantes de su fondo artístico. Estamos hablando de un préstamo importante en la medida que integra no solo pinturas sino también esculturas, mobiliario y artes decorativas. Una diversidad que se corresponde con la verdadera naturaleza de este movimiento artístico: una voluntad de mezcla de las artes en la búsqueda de la excelencia y uno de los períodos creativos más satisfactorios de la cultura artística de nuestro país.

Las obras prestadas por el Museu pertenecen a los dos momentos del Modernismo. Por un lado, creaciones de artistas de la primera generación modernista, como Ramon Casas o Santiago Rusiñol y, por otro, las obras de aquellos creadores que significaron una revisión del Modernismo en toda regla, como Isidre Nonell o Joaquim Mir, todos ellos representados con creaciones de gran calidad.

Finalmente, quiero agradecer a la Sra. Manuela Moya, regidora de Cultura, Lleure i Coneixement, la visión, la perseverancia y la tenacidad en la consolidación de la trayectoria del Castell de Vila-seca, y al Sr. Damià Amorós, comisario de la muestra, por el acierto del discurso expositivo y la calidad de la selección de las obras.

JOAN OLIVERAS I BAGUÉS
Presidente del
Museu Nacional d'Art de Catalunya

El catálogo que tenéis en vuestras manos presenta la décima exposición del Castell de Vila-seca. Todo un hito para un camino que iniciamos en 2020, de la mano de la Fundació Vila Casas, y que nos ha permitido ir encadenando exposiciones temporales con muy buena acogida por parte del público.

Modernisme al Castell de Vila-seca es la primera exposición que realizamos gracias al reciente convenio firmado entre el Ajuntament de Vila-seca y el MNAC (Museu Nacional d'Art de Catalunya), institución que ha cedido la mayoría de las piezas que encontraréis, junto a otras obras provenientes de colecciones públicas y privadas, y a las que quiero aprovechar para agradecer su inmensa generosidad.

Esta exposición que nos habla de Modernismo desde Vila-seca y, por extensión, desde el sur de Cataluña, quiere contribuir a destacar el papel inspirador de este territorio en uno de los movimientos artísticos que ha sido una de las grandes contribuciones de Cataluña a la cultura universal.

Imaginar desde el presente nuestros pueblos y ciudades a finales del siglo XIX y principios del siglo XX, nos transporta a

una sociedad de campesinos que labraba, cultivaba, transformaba, comerciaba y soñaba con la prosperidad, con paisajes cultivados e inspiradores. Era una sociedad que amaba la música, el arte y la cultura. Y que vio germinar las joyas del Modernismo que hoy nos sitúan en el mundo y atraen a miles de visitantes que admiran este estallido de belleza.

La presente exposición es fiel a la concepción de movimiento artístico global del Modernismo, y el Castell de Vila-seca, que fue renovado en 1917 por el arquitecto sabadellense Enric Fatjó i Torras, se convierte en un escenario idóneo para acoger obras de Gaudí, Jujol, Rusiñol, Casas, Busquets, Gargallo, Mir, Mani, Vidal, Montserrat, Canals, Morera, Sardà, Torent, Llimona, Nonell... en un diálogo armónico con la decoración propia de las estancias nobles del castillo.

La disfrutaremos durante cuatro meses y la recordaremos para siempre a través de este catálogo.

MANUELA MOYA MOYA
Regidora de Cultura de Vila-seca

MODERNISMO EN EL CASTELL DE VILA-SECA

Pocos edificios como el Castell de Vila-seca nos ayudan a conocer, entender y exponer el Modernismo en Catalunya. El proyecto que realizó el arquitecto sabadellense Enric Fatjó i Torras (Sabadell, 1862-Reus, 1907), bajo el mecenazgo del conde de Sicart, al final del siglo, concentra y conforma un universo dinámico con los recursos generales del movimiento e indica una enorme consciencia y respeto por la significación del espacio a reformar.

Esta exposición llena este portentoso entorno castral con una destacada muestra del Modernismo catalán sobre pintura, escultura, artes gráficas, artes aplicadas y arquitectura. Y también presenta el importante papel que jugó el país, la capital y el Camp de Tarragona en esta liga universal con el *art nouveau*, *modern style*, *glasgow style*, *jugendstil*, *sezeccion*, *liberty* y unos cuantos fenómenos más –nacionales, europeos o americanos de este nivel y estas características– como grandes movimientos culturales que tuvieron lugar entre los siglos XIX y XX.

Este trayecto lo hacemos de la mano de nombres como Gaudí, Jujol, Rusiñol, Casas, Busquets, Mucha, Gargallo, Mir, Mani, Vidal, Montserrat, Canals, Morera, Sardà, Torent, Llimona, Nonell... y por un país enérgico que va más allá de su capital.

Un total de cinco ámbitos nos permiten acceder a los rincones del castillo. Los primeros dedicados a dos grandes personalidades artísticas del Modernismo catalán y su impacto en casas y calles. Un espacio monográfico dedicado a Joaquim Mir –el que se puede citar como el pintor del Camp– nos dará paso a dos ámbitos más que completan la muestra con el retrato de dos mundos paralelos en espacio y tiempo pero relacionados entre sí.

Acompañadnos en este viaje por el tiempo, las artes y el espacio del Modernismo dentro del Castell de Vila-seca con el arte total.

DAMIÀ AMORÓS
Comisario de la exposición

GAUDÍ, JUJOL Y FATJÓ

Dos de las personalidades artísticas fundamentales, fundacionales y destacadas del Modernismo catalán nacieron en el Camp de Tarragona. Muchas pasaron o residieron, pero otras vinieron al mundo como Antoni Gaudí (Reus, 1852-Barcelona, 1926) y Josep Maria Jujol (Tarragona, 1879-Barcelona, 1949) nacieron en Reus y Tarragona, respectivamente.

Se han escrito ríos de tinta sobre la relación de maestro y alumno o líder y seguidor o apóstol y discípulo... Aunque la mejor forma de describir la relación entre los dos arquitectos es la de colaboradores.

En este primer ámbito de la exposición sobre Modernismo en el Castell de Vila-seca, trazamos el diálogo entre tres arquitectos de un mismo tiempo y con una misma actitud, pero con presencia y grandes proyectos diferentes: Fatjó, Gaudí y Jujol.

El primero de todos, el arquitecto sabadellense, nos proporciona el telón de fondo de toda la exposición. Una intervención realizada en un gran centro, con orígenes medievales, adecuando el espacio a las nuevas formas historicistas de 1900. Las mejores muestras de esta obra las encontramos en el hall, en la biblioteca, en la sala de vidrieras, en el comedor o en la sala de visitas. Algunas de las salas que ocupamos en esta exposición. Pero también en los pequeños detalles, basta con levantar la cabeza para descubrir el pasado de cada estancia.

De Antoni Gaudí –actualmente en camino de la beatificación– mostramos un conjunto de 14 piezas de su famoso pavimento para la Casa Milà: pulpo, caracol y estrella de mar, también conocido como panot Gaudí. El arquitecto lo proyectó en 1904 para pavimentar los suelos de la Casa Batlló. Finalmente, este pavimento no se colocó por retrasos de pro-

ducción y se utilizó para pavimentar los suelos de las plantas de servicio de La Pedrera. Fue el mismo arquitecto quien definió con cera el diseño de la pieza y el autor demostró su destreza en el ámbito escultórico.

La forma hexagonal del mosaico rompe con la tradición estricta de la cuadratura de la baldosa hidráulica típica de aquel tiempo. Al combinar las de 7 o 14, encontramos representado en un bajorrelieve un fondo marino honorando la naturaleza observada, estudiada y diseñada por el arquitecto.

Producido por la casa Escofet de Barcelona, este conjunto se ha convertido en una señal de identidad de determinadas calles de Barcelona, Reus y otras ciudades del país.

Finalmente, en la sala de entrada a los dormitorios del castillo, encontramos un elemento metálico diseñado por Josep Maria Jujol. La escultura estaba arriba, en la terraza sobre el depósito de agua, del Teatre Metropol de Tarragona, realizado entre 1908 y 1910. Dentro del gran programa iconográfico y simbólico religioso, que encontramos por todo el teatro, esta chatarra quiere simbolizar el fuego y la lanza que los soldados romanos clavaban a Jesucristo, además de la corona de espinas.

Finalmente, otra obra de Jujol nos muestra su producción vibrante, emocional y pasional. No se puede comprender la obra de este arquitecto, diseñador y creador tarraconense sin encontrar constantemente referencias a las artes tradicionales y a los oficios artesanales. Además, en todas sus creaciones incorpora elementos orgánicos y formales.

Jujol abrió nuevos horizontes sobre tela, piedra, pintura, escultura, hojalata y latón, madera, hierro, vidrio... un genio en la combinación de técnicas y materiales en todos los sentidos.

Este triángulo de arquitectos también nos acerca a la realidad de un oficio que marcó, y todavía lo hace actualmente, las vidas de la gente de aquel tiempo y también, ahora mismo, las nuestras.

LA CASA Y LA CALLE

A diferencia de otras corrientes artísticas, el Modernismo se instaló rápidamente dentro de las residencias de todo el país. Obviamente, la burguesía catalana fue uno de los principales motores, pero también a escala popular llegaron las formas, las costumbres y los materiales del movimiento a las casas de vecinos, cafés, torres, teatros, iglesias o espacios de trabajo, convirtiéndose en una ley con dos caminos: de fuera hacia dentro y de dentro hacia fuera o, dicho de otro modo, de la calle a la casa y de la casa a la calle.

Las fachadas de algunas casas se expanden hacia la calle, pero también hacia dentro con la presencia de mesas, mesillas, sillas, armarios, espejos, barandillas, baldosas, marcos, bancos, bufetes, cajas, tocadores, biombos, puertas... con los diseños de los artistas y el trabajo de los artesanos y los talleres.

Josep Pla (Palafrugell, 1897-Llofriu, 1981) plasmaba esta ola del Modernismo diciéndonos: “la arquitectura, la escultura, la pintura, la poesía, la decoración en todos sus aspectos, desde los dibujos de las baldosas a la forma de las sillas, desde la caída de los cuellos planchados a la forma de las cafeteras, desde los corsés de las señoras a la manera de fumar con boquilla... todo quedó profundamente conmocionado y metamorfoseado”. El escritor ampurdanés decía todo eso aunque no sentía especial simpatía por el Modernismo.

En este ámbito descubrimos esta metamorfosis del mobiliario doméstico, pero también las nuevas formas de anunciar y anunciarse en Cataluña y en Europa. Buenos ejemplos de la producción de Joan Busquets (Barcelona, 1874-1949) o Joaquim Gassó (Barcelona, 1874-1958) dialogan con obra gráfica de finales de siglo realizada por Alphonse Mucha (Ivančice, 1860-Praga, 1939), Adrià Gual (Barcelona, 1872-1943) o Ramon Casas

(Barcelona, 1866-1932). Algunos de los cuales eran habituales en las mesas, sillas, actividades y en la barra de Els Quatre Gats de Barcelona.

El cartelismo fue una de las disciplinas y una de las corrientes artísticas más exitosas durante el Modernismo. Relacionado y vinculado a las artes gráficas que se estaban produciendo en Francia y en otros rincones de Europa, este arte de la calle gozó de una gran popularidad. Asimismo, también nos recuerda la fugacidad del paso del tiempo, con su temporalidad efímera, frente a los muebles más robustos y duraderos.

Todo rodeado por nuestra propia imagen que encontramos delante del conjunto de espejos, donde destaca el marco realizado por Pablo Gargallo (Maella, 1881-Reus, 1934), fechado en 1903, donde la chica retratada nos ofrece unos lirios imposibles de alcanzar.

Este ámbito concluye en el comedor del castillo, una sala que conserva los recuerdos familiares de los Sicart, visibles en los escudos y anagramas que decoran la chimenea, la lámpara y otros elementos del mobiliario. Se trata del mejor ejemplo de la obra de Fatjó en el tratamiento de las artes aplicadas. Con motivo de esta exposición, se ha añadido a la sala un medallón de yeso realizado por Eusebi Arnau (Barcelona, 1864-1933), procedente de la colección del arquitecto y político Josep Puig i Cadafalch (Mataró, 1867-Barcelona, 1956).

MIR, LA SINFONÍA DE LOS COLORES.

Hay algunos personajes de nuestra historia que, como decía el genial filósofo Francesc Pujols (Barcelona, 1882-Martorell, 1962), “sin ser de Reus, casi lo parecen”. Quien dice Reus también puede decir el Camp. Joaquim Mir i Trinxet (Barcelona, 1873-1940) es uno de ellos.

A causa de una lesión cerebral provocada por un accidente sucedido en Mallorca, el pintor barcelonés pasó más de tres años ingresado en el Institut Psiquiàtric Pere Mata de Reus. Un entorno que ya le era familiar por la relación de amistad que mantuvo con Hortensi Güell (Reus, 1876-Salou, 1899) durante una estancia en Madrid en el año 1895, donde se dedicó a descubrir y copiar a los grandes maestros del Museo del Prado, sobre todo Velázquez.

Una vez recuperado, Mir se quedó una larga temporada en el Camp de Tarragona pintando paisajes de algunos pueblos del Baix Camp, donde sus padres serían enterrados, de Maspujols, de Tarragona, del Pont d'Armentera, de algunos puntos de las Terres de l'Ebre o del Monestir de Poblet, fascinado por los colores, los paisajes y la luz de estas tierras.

El compositor Joan Magrané i Figuera (Reus, 1988) nos dice del pintor que “su obra es la antítesis perfecta del virtuosismo del reusense Marià Fortuny, con quien sí que compartió el afán, la obsesión, de atrapar aquello que brilla sobre, entre y en las cosas: la luz. Mir fue un intuitivo. Nunca terminó de saber dibujar del todo. Emparentado con un impresionismo que él no conoció más que superficialmente, bastante ocupado como estaba en su propio camino, siempre se consideró un realista: *Yò pinto y basta*”. Mir y la música, especialmente la de Magrané, se combinan, encajan y armo-

nizan a la perfección, también con las composiciones de Joan Miquel Oliver.

La sala de la torre del castillo de Vila-seca recoge en este ámbito monográfico alguna de las piezas más reconocidas y reconocibles de la producción de Mir en el Camp de Tarragona. Paisajes del Aleixar, Alforja, Maspujols o Tarragona que se convierten en imágenes oníricas y dinámicas de nuestro paisaje.

La consideración que tenía de realista –con su visión de “pintar y basta”– la encontramos con todas estas instantáneas del Camp. Podemos reconocer espacios como la catedral de Tarragona, panorámicas de Alforja y el Aleixar o los personajes más cercanos al pintor, como el chico que le acompañaba con sus herramientas a pintar a *plein air*.

Los cielos y las nubes, los troncos y las hojas verdes, además de las piedras con todos los colores de la tierra, conforman una sinfonía de colores que nos retrata nuestro paisaje de antes y, quizás, el mismo de ahora.

EL MODERNISMO SOCIAL

Entre 1880 y 1920, Cataluña experimentó una gran transformación social. Las ciudades, las villas y los pueblos del país –en los entornos urbano y rural– fueron cambiando a medida que también iba mutando la sociedad que los habitaba. Ante esto, los artistas, sus técnicas –pintura, dibujo, literatura o escultura en el caso de nuestros ejemplos– y sus producciones también evolucionaron ante esta inmensa nueva realidad.

Las nuevas necesidades sociales no hicieron distinciones. También en el mundo de los artistas penetró la diferencia de clases, las nuevas conciencias y los movimientos obreros. Dentro de este nuevo contexto encontramos la aparición de nombres que formaron parte de las promesas del Modernismo, pero que la historia y la memoria fueron injustas con ellos y con su obra. A pesar de todo, como tercetos hundidos en la viña, Pere Ferran (Tarragona, 1873-1950) y Carles Mani (Tarragona, 1866-Barcelona, 1911) todavía nos brindan su genialidad.

Del primero, amigo del segundo, se han conservado muy pocas obras y no les podemos ofrecer ninguna de ellas. Del segundo, amigo del primero, en esta exposición presentamos una de sus obras más punteras: *Els degenerats*. Esta es una de las dos versiones conservadas de la obra, propiedad del Museu Nacional d'Art de Catalunya, donde encontramos un grupo escultórico que nos presenta dos hombres desnudos y deformados, con las extremidades contrahechas. Las figuras están exageradamente inclinadas. Los brazos y las piernas torcidos, largos e inútiles, más allá de toda funcionalidad o sentido. El carácter tan anguloso de las figuras nos prepara para una cierta tendencia precubista. Es una obra esbozada, fruto del rápido trabajo de Mani, en que manifiesta unos sentimientos internos que llegan a transmitir aquel malestar y aquella angustia de su propio estado de ánimo.

Un estado de ánimo que también encontramos en el dibujo de Santiago Rusiñol (Barcelona, 1861-Aranjuez, 1931) donde representa a Ferran y Mani en el piso que el pintor barcelonés tenía en París y donde los tarraconenses habían llegado derivados por una compleja situación económica y una pensión sin dotación económica o inexistente del ayuntamiento de Tarragona.

En ambos casos, en el dibujo y en la escultura, nos encontramos con la instantánea de dos momentos convulsos e inciertos. Con un gran peso de la necesidad creativa, pero también de la supervivencia del ser ante una sociedad que no les entiende –metafórica y realmente, Ferran y Mani llegaron a París sin hablar francés– y de un recuerdo y una voluntad que va desvaneciéndose.

Con una pureza de espíritu parecida a algunos creadores de aquel tiempo, encontramos una de las figuras literarias más destacadas y conseguidas de finales del siglo XIX: Manelic. El personaje fundamental y central de *Terra baixa* de Àngel Guimerà (Santa Cruz de Tenerife, 1845-Barcelona, 1924) triunfa entre los círculos populares y sociales del momento.

Especialmente, gracias a la célebre interpretación que hizo Enric Borràs (Badalona, 1863-Barcelona, 1957) en 1897. En la obra teatral destaca por ser un personaje puro, inocente y cándido, unos rasgos psicológicos que se ven en el cuadro, tanto en la postura del personaje como en su vestido, y en la expresión de su rostro en el dibujo de Ramon Casas y en la escultura de Josep Montserrat (Barcelona, 1860-1923).

Los pastores de la tierra alta de Guimerà accedían a la tierra baja para conectar con el resto de la sociedad. Los espacios de socialización en los entornos rurales iban más allá de los que existían en las ciudades. Muestra de ello es la vista del

Mercat de Santa Coloma de Queralt de Jaume Morera i Galícia (Lleida, 1854-Madrid, 1927), donde la plaza acoge carros, caballos, multitudes y comerciantes de la ronda para vender sus productos. Uno de estos carruajes bien podría ser el que pintó Ramon Casas con sus ocho mulas y un perro.

También como retrato social de un tiempo y de un momento, nos sirve la obra maestra del pintor barcelonés Joan Planella i Rodríguez (Barcelona, 1849-1910). *La nena obrera*, *La petita obrera* o *La petita teixidora* son algunos de los diferentes títulos con los que se ha llamado a una de las dos versiones de esta tela.

La pintura nos muestra un instante de la dureza del trabajo infantil en las fábricas catalanas del siglo XIX. La niña, en un entorno meramente fabril, trabajando sobre el telar supervisada por un adulto, escondido en el fondo de la escena. El pintor nos presenta un tema enormemente realista en aquellos años, pero de donde sabe reflotar belleza y poesía de forma muy sutil. Una temática humilde que él considera digna de ser plasmada como arte.

A ojos de nuestro tiempo, puede sorprender una buena recepción sobre este retrato de crítica social tan descarnado, pero en realidad no fue así. Una muestra es el artículo del pintor y crítico Joan Brull (Barcelona, 1863-1912) que escribió esto en el periódico “Joventut” el 10 de abril de 1902: “Figuró en nuestra Exposición Universal. El asunto no puede ser más sencillo: una niña anémica trabajando en un telar, pintada muy sencillamente. Ninguna novedad de técnica, nada de romper moldes; y no obstante aquel cuadro tan pequeño fue creciendo, el jurado se dio cuenta, después siguió una marcha triunfal por diversas exposiciones de Europa y acabó por ser vendido en Chicago a un precio extraordinario.”

La figura solitaria de la niña obrera de Planella nos confronta con los grupos de

personas que encontramos en el conjunto de dibujos y pinturas de Francesc Sardà (Barcelona, 1876-1912), Eveli Torent (Badalona, 1876-Barcelona, 1940) o Francesc Gimeno i Arasa (Tortosa, 1858-Barcelona, 1927).

La última de las obras de este ámbito es una importante tela de Isidre Nonell (Barcelona, 1872-1911). *Rumiant*, pintada en 1906, es la primera pintura que tuvo del artista barcelonés el Museu Nacional. Adquirida por un grupo de artistas en la exposición antológica que el artista celebró en las Galeries del Faianç Català, en el año 1910.

Las series de gitanas de Nonell concentraban una visión muy expresiva sin acabar de retratar de forma realista. La paleta cromática, la viveza de la pincelada y la aplicación de los colores sin una homogeneidad concreta nos transmite la sensación de reflexión y pensamiento de la modelo.

La expresión descarnada y real sobre papel, tela, bronce y yeso no permite acercarnos al paisaje social de nuestros antepasados gracias al legado artístico.

DEL PATIO A LA HABITACIÓN

En el primer ámbito de esta exposición ya hemos visto como el Modernismo se apodera de todos los rincones de nuestros pueblos y ciudades, de la casa y la calle. Son precisamente dos espacios de una vivienda –no el mismo– los que inauguran el último de los ámbitos de la muestra.

El primero, *El pati blau* de Santiago Rusiñol, pintado en 1913, es un tema recurrente en la obra del artista polifacético barcelonés. Un espacio que nos recuerda una de las típicas estancias de una vivienda de Sitges –aunque este parece retratar una de Arenys de Munt–, donde el pintor llegó en octubre de 1891 y donde quedó ligado a lo largo de los años.

El azul y el verde, junto con las manchas de las flores y el suelo de baldosa, nos componen la gran pala cromática de esta tela que también podemos relacionar con parte de la producción literaria de Rusiñol, como son el cuento y la obra teatral homónimas.

El segundo, *Entre dos capítols* de Ramon Casas, realizado en el año 1890, es una instantánea clarísima del retrato de un instante pasajero o de una impresión huidiza de la parada en la lectura que hace la chica retratada.

El interior de la estancia donde Casas pinta a la lectora nos puede resultar familiar a muchos de los espectadores y recordarnos a otras salas parecidas retratadas en otras obras de su corpus.

Casas y Rusiñol o Rusiñol y Casas se convertirán en los dos grandes motores de las artes plásticas y su renovación en nuestro país en aquel momento. Amigos y compañeros, vivieron y compartieron algunos de los momentos más memorables del Modernismo catalán desde París, Barcelona, Sitges, Tarragona o Poblet.

Estos espacios habitados que nos muestran los dos pintores eran en aquel tiempo espacios eminentemente femeninos. La esposa de Joan Llimona (Barcelona, 1860-1926) o el busto de mujer de Francesc Masriera (Barcelona, 1842-1902) así nos lo pueden hacer parecer.

Pero, en aquel mismo tiempo, un grupo de mujeres también se interesaba por la creación artística. La producción de Lluïsa Vidal (Barcelona, 1876-1918) es buena muestra de ello. Las amas de casa y el retrato de Francesca Vidal –hermana suya– son muestras del estilo y el trabajo de la pintora que rompió moldes y esquemas en un mundo profesional lleno de hombres.

Uno de estos hombres, Ricard Canals (Barcelona, 1876-1931), dibujó –quizás sorprendido– sobre un papel la escena de una mujer dibujando un modelo masculino al natural. Podemos imaginarnos el impacto que causó en aquel artista aquella imagen que necesitó ponerla negro sobre blanco. Afortunadamente, el dibujo fue adquirido por el notario Deu del Vendrell –conservado en su museo homónimo– para poder encontrarnos con esta realidad.

Expresamente, la muestra termina con el retrato *post mortem* que Santiago Rusiñol realizó a su amigo, escritor, crítico, historiador y abogado, Josep Yxart i Moragas (Tarragona, 1852-1895) en el año 1897.

La amistad entre Casas y Rusiñol nos ha vertebrado la primera parte de este ámbito y la que existió entre Yxart y Rusiñol esta segunda y final. Fruto de esta relación nos han llegado, además del retrato, un interesante conjunto de obras de Rusiñol donde aparecen la catedral, las murallas o el camino del cementerio de la ciudad.

Así nos plasmó el pintor su impresión de la ciudad: “aquella quietud de voces, de

colores y de luces, aquella armonía de luces y de reposo, era la impresión primera que recibían mis ojos de Tarragona como dulce golosina. Apenas recién llegado y ya estaba, loco y embriagado de luz y de alegría, seducido de lo que veía.” Tal como hemos visto también en el caso de Mir, que escribe sobre Tarragona o sobre cualquier pueblo, villa o ciudad del floreciente Camp.

Como Puig i Ferrer escribió en el año 1907, en el último acto de su obra teatral más conocida, *Aiguës encantades*: “Usted(es) quédese entre las aguas encantadas...”

At around the turn of the 20th century, much of the western world was swept by the urge to modernise society, and this desire led to the emergence of the Art Nouveau movement, known in Catalonia as Modernisme. Literature, theatre, music, architecture and the fine arts were strongly imbued with this spirit, enriching Catalan society, which was also undergoing intense economic and social changes.

Vila-seca was no stranger to this desire for modernisation and, during the Modernista period, three events took place here that clearly reflect the transformative spirit of the period. These events reached their peak expression in architecture, and converged in a single site: at the end of Carrer de l'Església Vella, a street also known as Carrer del Carril, now Carrer del Comte de Sicart.

The first example is Vila-seca Castle, which was acquired by Isidre Sicart on the last day of the 19th century, proceeding to conduct major refurbishment to convert the former Kies house into a neo-Gothic-style castle. The neo-Gothic style was freely used by Modernista architects and was described by Josep Puig i Cadafalch as a national architecture based on historicist models employed when carrying out renovation.

Secondly, ten years after Sicart acquired the castle, the local authority installed a public lighting system using acetylene gas, whose production and distribution

began in a Modernista building in Plaça de l'Església Vella.

Finally, the third event was the construction of the Vila-seca Winery of Agricultural Union Cellar, which began in 1917 and received its first load of grapes in September 1920. This outstanding building, a veritable wine cathedral, was built in the *Noucentista* architectural style. Although some have suggested that *Noucentisme* is in opposition to Modernisme, in the end both styles pursued the same goals, though from different approaches.

We now present the first exhibition that pursues the purpose for which Vila-seca City Council and the Museu Nacional d'Art de Catalunya signed a collaboration agreement, to enable visitors in our country to discover Catalan art over the centuries. This first show, which also highlights the exhibition space and surrounding buildings, is devoted to Modernisme, particularly its manifestations in the regions surrounding the city of Tarragona.

Under the title *Modernisme al Castell de Vila-seca*, the exhibition features a wide selection of paintings, sculptures, furniture and posters by artists from the Tarragona region and others who forged close ties with it.

PERE SEGURA XATRUCH
Mayor of Vila-seca

There are times when our country expands and grows within a working space necessary for the protection and dissemination of cultural heritage. These are particularly significant moments when, driven by initiatives aimed at ensuring continuity, they give rise to transformative dynamics within their spheres of influence. When this occurs, consolidating initiatives through synergies aimed at perfecting and complementing them becomes the desired goal.

It is within such a framework that we should position this first collaboration between the Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC) and Vila-seca Castle.

In recent years, Vila-seca Castle has forged a space in the art sector with exhibitions devoted to painter Antoni Tàpies, sculptor Josep Clarà and photographer Agustí Centelles, to name just three particularly noteworthy exhibitions. This diversity of artistic media –painting, sculpture, photography and more– highlights the ambition behind the centre's activities, despite its recent creation.

Similarly, we should also mention the great efforts made to secure the necessary investment to adapt the exhibition space to museum criteria. Without this inestimable work, the collaboration we have now launched –the result of an agreement signed between Vila-seca Council and the MNAC– simply would not have been possible. The spirit of this agreement, in which the parties commit to work together on future joint projects, further reinforces the idea of a museum for a country, which the MNAC has established as part of its mission.

For these reasons, the MNAC is an active partner in the organisation of this exhibition devoted to the Art Nouveau period, known in Catalonia as Modernisme, presenting a selection of works from its collections. These are important loans include not only painting, but also sculpture, furniture and decorative arts. Such diversity corresponds to the reality of the Modernista artistic movement, which embodied the desire to combine the arts in the search for excellence during what was one of the most exciting creative periods in our country's history.

The works loaned by the MNAC represent the two key periods in Modernisme. First, pieces by artists from the early period in the movement, such as Ramon Casas and Santiago Rusiñol; and, second, works by figures like Isidre Nonell and Joaquim Mir, artists who undertook an in-depth re-evaluation of the style. All are represented by artworks of the highest quality.

Finally, I would like to thank Manuela Moya, Councillor for Culture, Leisure and Knowledge, for her vision, perseverance and determination in consolidating the trajectory of Vila-seca Castle as an art centre, and Damià Amorós, the curator of this exhibition, for the excellence of the curatorial narrative and the quality of the selected works.

JOAN OLIVERAS I BAGUÉS
Director of the

Museu Nacional d'Art de Catalunya

This catalogue has been published to accompany the tenth art exhibition at Vila-seca Castle to date. It marks an important milestone along a path that we first set out on in 2020, with the support of the Vila Casas Foundation, to present a programme of temporary shows, all of which have been warmly received by the public.

Modernisme al Castell de Vila-seca is the first exhibition organised under the recently signed agreement between Vila-seca Town Council and MNAC. The Museum has loaned most of the pieces on display, alongside other works from public and private collections, to whom I would also like to thank for their immense generosity.

The exhibition explores Modernisme from the perspective of Vila-seca and, by extension, from the south of Catalonia. Its aim is to contribute to highlighting the inspirational role that this territory played in an art movement considered one of Catalonia's greatest contributions to global culture.

Imagining our towns and cities in the late-19th and early-20th centuries from today's perspective takes us on a journey back to a peasant society devoted to farming, growing, production and trade,

one that dreamt of prosperity, all against a background of inspiring cultivated landscapes. It was a society that loved music, art and culture. A society that witnessed the creation of some of the great masterpieces of Modernisme, which today position Catalonia on the world stage attracting thousands of visitors to admire the works born of this extraordinary artistic flourishing.

This exhibition remains faithful to the concept of the global artistic movement known as Art Nouveau, referred to in Catalonia as Modernisme, and Vila-seca Castle, renovated in 1917 by the Sabadell-born architect Enric Fatjó i Torras, is the ideal setting to host works by Gaudí, Jujol, Rusiñol, Casas, Busquets, Gargallo, Mir, Mani, Vidal, Montserrat, Canals, Morera, Sardà, Torent, Llimona, Nonell among others, in a harmonious dialogue with the décor of the castle's noble halls.

We can enjoy the exhibition *in situ* for four months, and remembered through this catalogue for years to come.

MANUELA MOYA
Vila-seca Councillor for Culture

MODERNISME AT VILA-SECA CASTLE

Few buildings are as well suited as Vila-seca Castle to discovering, understanding and showcasing Modernisme in Catalonia. The project to build the castle, commissioned by the Count of Sicart and carried out at the turn of the 20th century by the architect Enric Fatjó i Torras (Sabadell, 1862-Reus, 1907), encapsulates a dynamic universe featuring diverse resources from the Modernista movement demonstrating a great awareness and respect for the significance of the space being transformed.

This new exhibition fills the majestic castle setting with an outstanding display of Catalan Modernisme through painting, sculpture, graphic arts, applied arts and architecture. It also reflects the important role played by Catalonia, its capital and the Camp de Tarragona region within the broader international movement that embraced Art Nouveau, Modern Style, the Glasgow Style, Jugendstil, the Vienna Secession, Liberty Style and other related movements –at local, European and American levels, all sharing similar characteristics– great cultural movements that emerged around the turn of the 20th century.

We illustrate this movement through works by such artists as Gaudí, Jujol, Rusiñol, Casas, Busquets, Mucha, Gargallo, Mir, Mani, Vidal, Montserrat, Canals, Morera, Sardà, Torent, Llimona and Nonell, and with a lens focused on a country whose creative energy extended far beyond its capital.

Divided into five sections, the exhibition invites visitors to explore every corner of the castle. The first two spaces feature the work of two major figures of Catalan Modernisme and illustrate its impact on buildings and urban spaces. The third section is entirely devoted to Joaquim Mir –considered the painter *par excellence* of the Camp de Tarragona region– followed by the remaining sections, which present two worlds that run parallel in time and space, each mirroring the other.

We invite you, to join us on our journey through the time, arts and space of Modernisme, a total art movement, here in the superb and most appropriate setting of Vila-seca Castle.

DAMIÀ AMORÒS
Curator of the exhibition

GAUDÍ, JUJOL AND FATJÓ

Two key figures, outstanding among the founders of Catalan Modernisme, were both born in the Camp de Tarragona region. While many artists passed through, lived in or formed connections with the region, these were actually born here, in Reus and Tarragona, respectively. They are Antoni Gaudí (Reus, 1852-Barcelona, 1926) and Josep Maria Jujol (Tarragona, 1879-Barcelona, 1949).

Much has been written about the relationship between master and pupil or leader and follower or apostle and disciple. However, the best way to describe the relationship between these two architects is as collaborators.

In the first section of this exhibition on *Modernisme al Castell de Vila-seca*, we explore the dialogue between three architects from the same period who shared similar approaches, but differed in their personality and major projects: Fatjó, Gaudí and Jujol.

The first, Fatjó, an architect from Sabadell, provides the setting for the entire exhibition. Fatjó transformed a large mansion of medieval origins, adapting the space to the new historicist trends fashionable in the 1900s. The best examples of his work can be seen in the hall, the library, the stained glass room, the dining room and the guest room. However, we need only to look up to notice small details in every room we visit.

The works by Antoni Gaudí –now on the path to beatification– on display in this exhibition include a series of 14 tiles (“panots” in Catalan) from the iconic floor in Casa Milà, also known as La Pedrera. Featuring octopus, snail and starfish, the tile is known as the Gaudí *panot*. Gaudí designed it in 1904, originally to pave the floors of Casa Batlló, but this work was never completed due to pro-

duction delays, and the tiles were instead used on the service floors of La Pedrera. Gaudí himself designed and created the tile in wax, demonstrating his mastery of the sculptural arts.

The hexagonal shape of the tile broke with the prevailing tradition of using strictly square flooring tiles at the time. Joined together, series of 7 or 14 tiles create a deep bas-relief seabed filled with marine creatures that the architect carefully observed and studied in order to produce his designs.

The tiles were manufactured by the Escofet company in Barcelona, and the design has since become a characteristic feature of many streets in Barcelona, Reus and other Catalan cities and towns.

Finally, a piece by Josep Maria Jujol imbued with the artist’s force, emotion and passion. The entire work of this Tarragona-born architect, designer and creative mind is deeply rooted in traditional arts and crafts. Jujol also enriched his work with fine organic and formal elements.

Jujol opened up new horizons in canvas, stone, painting, sculpture, tin and brass, wood, iron, and glass... a true genius in the combination of techniques and materials in every sense.

This trio of architects also illustrates the reality of a profession that has always had an impact on the everyday lives of people, both in those times and today.

HOUSE AND STREET

Unlike other artistic movements, Modernisme quickly became a part of homes all over our country. Needless to say, the Catalan bourgeoisie was one of the main driving forces, but Modernista forms, styles and materials also entered the apartments, houses, cafés, theatres, churches and workplaces of the less affluent as the movement flowed in two directions: from outside to inside and vice versa, from the street to the house and from the house to the street.

The façades of many houses expanded towards the street, but also inward, where homes were furnished with dining and coffee tables, chairs, wardrobes, mirrors, railings, tiles, frames, benches, credenzas, boxes, dressing tables, screens, doors and so on featuring the designs of Modernista artists and created by local artisans and workshops.

Josep Pla (Palafrugell, 1897-Llofríu, 1981) described this wave of Modernisme as follows: “architecture, sculpture, painting, poetry, decoration in all its aspects, from designs on tiles to the shape of chairs, from the fall of ironed collars to the shape of coffee pots, from ladies’ underwear to the style of smoking with a cigarette holder... everything was deeply shaken and metamorphosed”. Even so, Pla remained critical of Modernisme.

This section gives us insight not only into this metamorphosis of domestic furnishings, but also into new forms of self-promotion and product advertising in both Catalonia and Europe. Here, excellent pieces by Joan Busquets (Barcelona, 1874-1949) and Joaquim Gassó (Barcelona, 1874-1958), among others, engage a dialogue with graphic art created at the turn of the 20th century by artists such as Alphonse Mucha (Ivančice, 1860-Prague, 1939), Adrià Gual (Barcelona, 1872-1943) and Ramon Casas (Barcelona, 1866-1932). Some of these

were regulars at the Quatre Gats café in Barcelona, gathering around its tables, bar, and artistic events.

Poster art was one of the most successful genres during Modernisme. Influenced by and closely linked to graphic artwork produced in France and other parts of Europe, this art form enjoyed enormous popularity. Poster art also evokes the passing of time, its ephemeral temporality contrasting with more robust, durable furniture.

All this, surrounded by our own reflection in a series of mirrors. Particularly interesting here is the frame created by Pablo Gargallo (Maella, 1881-Reus, 1934), dated 1903, in which the girl in the image offers a bouquet of lilies impossible to grasp. The other, larger mirror, is by Joan Busquets, and connects us to all that we have already seen.

This section concludes in the castle’s dining room. This space is rich with memories of the Sicart family, reflected in the various coats of arms and anagrams found above the fireplace, on the lamp and on other furniture pieces in the room. Altogether, it offers one of the finest examples of Fatjó’s work in his use of the applied arts. For the exhibition a plaster medallion by Eusebi Arnau (Barcelona 1864-1933) has been added to the exhibition, from the collection of the architect and politician Josep Puig i Cadafalch (Mataró, 1867-Barcelona, 1956).

MIR: THE SYMPHONY OF COLOURS

There are certain figures in Catalan history who, as the brilliant philosopher Francesc Pujols (Barcelona, 1882-Martorell, 1962) once wrote, “though not from Reus, almost seem to be”. And by Reus one could also mean the entire Camp de Tarragona region. Joaquim Mir i Trinxet (Barcelona, 1873-1940) is one such figure.

Following a brain injury caused by an accident in Majorca, the Barcelona-born painter spent over three years in the Institut Pere Mata in Reus. The psychiatric hospital environment was already familiar to him through his friendship with Hortensí Güell (Reus, 1876-Salou, 1899), which began during a stay in Madrid in 1895, when he devoted himself to studying and copying the great masters of the Prado Museum, particularly Velázquez.

After recovering from his illness, Mir remained in Camp de Tarragona for an extended period. There, fascinated by the colours, landscapes and light of the region, he painted views of villages in the Baix Camp area, where his parents would eventually be buried, including Maspujols, in Tarragona, El Pont d’Armentera, several sites in Terres de l’Ebre, and Poblet Monastery.

The composer Joan Magrané i Figuera (Reus, 1988) describes Mir as “his work is the perfect antithesis of the virtuosity of the Reus artist Marià Fortuny, whose desire, whose obsession, he nevertheless shared: capturing what shines on, between and in things: light. Mir was an intuitive. He never quite learned how to draw. Linked to an Impressionism that he only knew superficially, too busy blazing his own trail, he always considered himself a realist: ‘I paint and that’s enough’”. Mir’s paintings and music, particularly that of Magrané, alongside

the compositions of Joan Miquel Oliver, perfectly combine, harmonise and blend well together.

In this monographic section, the tower room of Vila-seca Castle is adorned with some of the best-known and most representative works of Mir in the Camp de Tarragona region. They include dynamic, dream-like landscapes of Aleixar, Alforja, Maspujols, Tarragona and other locations.

Mir’s self-definition as a realist artist –embodied in his statement “I paint and that’s enough”– is supported by these views of the Camp de Tarragona. We recognise sites such as Tarragona Cathedral, views of Alforja and Aleixar and portraits of people close to the artist, including the boy who carried his equipment when he painted *en plein air*.

Skies and clouds, tree trunks and leaves, and stones in every earthy tones, form a symphony of colours that evokes the landscapes of the past and, perhaps, of today.

SOCIAL MODERNISME

Between 1880 and 1920, Catalonia underwent major social transformation. The country's cities, towns and villages—in both urban and rural environments—evolved along society that inhabited them. Artists, the techniques they used (in painting, drawing, writing, sculpture), and the very nature of the work they produced also changed in response to this all-encompassing new reality.

The new social needs made no distinctions. Class differences, emerging forms of social consciousness and workers' movements also penetrated the art world. Within this new context, we find names that embodied the early promise of Modernisme, but whose lives and work were largely forgotten by history. Nevertheless, we can still appreciate the enduring genius of Pere Ferran (Tarragona, 1873-1950) and Carles Mani (Tarragona, 1866-Barcelona, 1911).

Very few works by Pere Ferran, a friend of Carles Mani, have survived, and none are included in this exhibition. However, the exhibition does feature one of Mani's most outstanding sculptures: *Els degenerats* [The Degenerates]. The piece on display is one of the only two known to exist, owned by the MNAC. The sculptural group depicts two naked, deformed men, their limbs twisted in exaggeratedly contortions. Arms and legs bent, elongated and useless, beyond all function or logic. Their angular forms seem to foreshadow a certain pre-Cubist tendency. *The Degenerates* remains visibly unpolished, typical of Mani's rapid execution style, in which the artist expresses inner turmoil, illustrating the despair and anguish of his own state of mind.

A similar emotional atmosphere can be found in the drawing by Santiago Rusiñol (Barcelona, 1861-Aranjuez, 1931) which shows Ferran and Mani in

the artist's Paris apartment. His friends from Tarragona had arrived there in a difficult financial circumstances, supported only by a modest pension from that city's authorities, an income that offered little to no financial stability.

In both cases—the drawing and the sculpture—we find ourselves before the portrayals of turbulent, uncertain moments. The works reveal the immense power of creative drive, but also the individual's struggle for survival in a society that fails to understand them—metaphorically and literally, as Ferran and Mani spoke no French upon their arrival in Paris—whilst also speaking of a memory and a desire that are slowly fading.

Imbued with a purity of spirit similar to that of many artists of the time, one of the most outstanding and literary figures of the late-19th century in Catalonia: Manelic. The central character in the play *Terra baixa* [also known as *Martha of the Lowlands*] by Àngel Guimerà (Santa Cruz de Tenerife, 1845-Barcelona, 1924), Manelic became enormously popular across all social classes.

This popularity was due in large part to the acclaimed performance of the role by actor Enric Borràs (Badalona, 1863-Barcelona, 1957) in 1897. In the play, Manelic is portrayed as a pure, innocent, naïve character. These qualities are reflected in the posture and attire of the figure in the drawing by Ramon Casas and the sculpture by Josep Montserat (Barcelona, 1860-1923).

Guimerà's high-mountain shepherds descended to the lowlands in search to connect with the rest of society. In rural setting, spaces for social interaction were often more open and dynamic than those found in the cities. An example of this is the view of *Mercat de Santa Coloma de Queralt* [Market in Santa Coloma de Queralt] by Jaume Morera i Galícia (Lleida, 1854-Madrid, 1927), in which

the market-place is populated by carts, horses, crowds of people and traders come from all around to sell their goods. One of carts we see could well be the same as the one painted by Ramon Casas, drawn by eight mules, with a dog running alongside.

A masterpiece by the Barcelona painter Joan Planella i Rodríguez (Barcelona, 1849-1910) also serves as a social portrait of a particular time and a moment. *The little weaver* or *The little worker* are two of the titles by which one of the two versions of this paintings has been known.

The painting captures a moment in the hard life of child labourers in Catalan factories during the 19th century. In the midst of the factory environment, a girl works at a loom, supervised by an adult, subtly placed in the background. The artist presents an unflinching realist scene from those days, yet is able to imbue the work with beauty and poetic nuance. Clearly, Planella considered such a humble theme to be perfectly worthy of expression in art.

From today's perspective, it might be surprising that this painting, with its powerful social critique was so well received in its time, although it wasn't. As an example, the article written on 10 April 1902 by Planella's fellow painter and art critic, Joan Brull (Barcelona, 1863-1912), in the newspaper *Joventut*, who commented: "It featured in our Universal Exposition. The subject could not be simpler: an anaemic girl working at a loom, painted very simply. No novel technique, no breaking of moulds; and yet that small painting grew, the jury noticed it, then it went on a triumphal march to various exhibitions in Europe and was eventually sold in Chicago at an extraordinary price".

The solitary figure of Planella's working girl contrasts starkly with the groups of people that we find in the series of draw-

ings and paintings by Francesc Sardà (Barcelona, 1876-1912), Eveli Torent (Badalona, 1876-Barcelona, 1940) and Francesc Gimeno i Arasa (Tortosa, 1858 - Barcelona, 1927).

The final work in this section is an outstanding painting by Isidre Nonell (Barcelona, 1872-1911). *Rumiant* [*Thinking*], dated 1906, was the first work by the Barcelona artist to enter the MNAC collections. It was acquired by a group of artists during the anthological exhibition devoted to Nonell at the Faianç Català galleries in 1910.

Nonell's series of gypsy women reflects a deeply personal sensitivity without ever becoming realist portraits. His palette, dynamic brushstroke and intuitive use of colour, without a predetermined system, convey a strong sense of the model's reflective, pensive character.

In short, the rich heritage of these artists' stark, realistic expression on paper, canvas, bronze and plaster gives us true insight into the social landscape inhabited by our ancestors.

FROM THE COURTYARD TO THE BEDROOM

The first section of this exhibition illustrated how Modernisme took over practically every corner of Catalan towns and cities, buildings and streets. And it is precisely two spaces in a house –not the building itself– that open the final sections of the exhibition.

The first of these two works, Santiago Rusiñol's *Pati blau* [Blue Courtyard], painted in 1913, features a theme frequently explored in the production of this multi-talented Barcelona artist. The courtyard reminds us of the typical patios attached to houses in Sitges –although in this case the model seems to be one in the town of Arenys de Munt–, where Rusiñol moved in October 1891, establishing long-lasting connection with the area.

The blues and greens in this painting blend with the stains forming the flowers and the tiled floor to complete a broad colour palette. *Blue Courtyard* can also be connected to certain works in Rusiñol's literary production, including the short story and the play of the same name.

The second, *Entre dos Capítols* [Between Two Chapters] by Ramon Casas, painted in 1890, is a superb snapshot of a passing moment, capturing a young woman as she is taking a brief pause in her reading.

The interior of the room where Casas places his reader will be familiar to many spectators, reminding us of many other similar spaces found in this artist's production.

Casas and Rusiñol, or Rusiñol and Casas, were two important driving-forces behind the renewal of fine art in Catalonia at the time. Friends and companions shared many of the most memorable

episodes in the history of Catalan Modernisme, whether in Paris, Barcelona, Sitges, Tarragona or Poblet.

The domestic interiors portrayed by the two painters were at that time predominantly feminine domains. This impression may be reinforced by two sculptures: the wife of Joan Llimona (Barcelona, 1860-1926) and the female bust by Francesc Masriera (Barcelona, 1842-1902).

At the same time, a group of women were also becoming actively involved in artistic creativity. The work of Lluïsa Vidal (Barcelona, 1876-1918) is a good example. Her portrayals of housewives and her portrait of her sister, Francesca Vidal, eloquently illustrate the style and production of a painter who defied conventions in a professional world dominated by men.

One of these men, Ricard Canals (Barcelona, 1876-1931), captured –perhaps in surprise– a scene in which a woman is sketching a male model from life. We can only imagine the impact this image had on the artist, who was moved to reproduce it in black and white. Fortunately, the drawing was acquired by the notary Deu del Vendrell, and is now held in the museum that bears name, allowing us to admire this impression of changing reality.

In a deliberate choice, the exhibition concludes with the post-mortem portrait that Santiago Rusiñol painted in 1897 of his friend, the writer, critic, historian and lawyer, Josep Yxart i Moragas (Tarragona, 1852-1895).

The friendship between Casas and Rusiñol provides the backbone for the first part of this section, while the bond between Yxart and Rusiñol informs the second. In addition of the portrait, this friendship also led Rusiñol to produce an interesting series of works depicting,

among other subjects, the Tarragona Cathedral, the city walls and the path to the cemetery.

The painter described his first encounter with the city as follows: “That quietude of voices, colours and lights, that harmony of light and repose, was the first impression my eyes received from Tarragona as a sweet delight. I had only just arrived and there I was already, mad and intoxicated by light and joy, seduced by all that I saw.” And, as we observed in the case of Mir, Tarragona could be easily substituted for any other city, town or village in the resplendent Camp de Tarragona region.

As Puig i Ferrerter wrote in 1907 in the final act of his best-known play, *Aigües encantades* [*Enchanted Waters*]: “Stay you amid the enchanted waters...”

Au cours des dernières années du XIXe siècle et au début du XXe siècle, un fort désir de modernisation de la société a émergé dans le monde occidental, donnant naissance au mouvement connu sous le nom de Modernisme. La littérature, le théâtre, la musique, l'architecture et les arts plastiques se sont imprégnés de cet esprit et ont envahi la société catalane, qui connaissait alors de profonds changements économiques et sociaux.

Vila-seca n'est pas restée à l'écart de telles aspirations à la modernisation et, au cours de ces années, trois événements ont clairement reflété l'élan transformateur de cette époque. Ces événements trouvent leur expression maximale dans l'architecture et coïncident dans un même espace : au bout de la rue de l'Església Vella ou rue del Carril, qui porte aujourd'hui le nom du comte de Sicart.

Il s'agit tout d'abord du château de Vila-seca, acquis par Isidre Sicart le dernier jour du XIXe siècle et qui a fait l'objet d'une importante rénovation, transformant l'ancienne maison des Kies en un château de style néogothique. Ce style a été librement utilisé par les architectes modernistes et, comme l'affirme Josep Puig i Cadafalch, il s'agit d'une architecture nationale basée sur des modèles historicistes pour en réaliser les rénovations.

Dix ans après cette acquisition, la municipalité a mis en œuvre le grand projet d'éclairage public au gaz acétylène, dont

la production et la distribution ont commencé dans un bâtiment de style moderniste situé sur la place de l'Església Vella.

Enfin, le troisième événement est la construction en 1917 de la cave du syndicat agricole de Vila-seca, qui reçut sa première cargaison de raisins en septembre 1920. Comme nous le savons, il s'agit d'un bâtiment singulier, une véritable cathédrale du vin, de style « noucentiste ». Même si certains ont voulu l'opposer au Modernisme, au fond, ces deux styles poursuivaient le même objectif, bien que d'un point de vue différent.

Conformément à l'objectif pour lequel la mairie et le Musée national d'art de Catalogne ont signé un accord de collaboration afin de faire connaître au public de notre région l'art catalan à travers les siècles, nous présentons aujourd'hui cette première exposition, qui rend hommage à la fois à l'espace où elle se déroule et aux bâtiments qui l'entourent. Elle est consacrée au Modernisme et, en particulier, à celui qui s'est développé dans les régions de Tarragone.

Sous le titre *Modernisme al Castella de Vila-seca*, vous pourrez y admirer une large sélection de peintures, sculptures, meubles et affiches d'artistes de notre région et d'autres qui ont entretenu des liens étroits avec celle-ci.

PERE SEGURA XATRUCH
Maire de Vila-seca

Il arrive parfois que le pays s'élargisse et se développe dans un espace de travail nécessaire à la protection et à la diffusion du patrimoine culturel. Ce sont des occasions particulièrement importantes où, grâce à une initiative vouée à la continuité, des dynamiques s'établissent et irradient un pouvoir de transformation dans leur zone d'influence. Lorsque cela se produit, consolider l'initiative par des synergies susceptibles de perfectionner et de compléter le projet constitue un objectif souhaitable.

C'est dans ce cadre qu'il faut situer cette première collaboration du Museu Nacional d'Art de Catalunya avec le Château de Vila-seca.

Depuis quelques années, le château de Vila-seca s'est fait une place dans le secteur artistique avec des expositions consacrées au peintre Antoni Tàpies, au sculpteur Josep Clarà ou au photographe Agustí Centelles, pour ne citer que quelques-unes des plus représentatives. La diversité des registres créatifs tels que la peinture, la sculpture ou la photographie témoigne de l'ambition des propositions qui y ont été présentées dernièrement, bien qu'il s'agisse d'un espace de création récente.

En même temps, il faut mentionner l'effort d'investissement indispensable pour aménager l'espace d'exposition selon des critères muséologiques, sans lequel cette collaboration que nous avons entamée et qui a permis la signature d'une convention à cet effet entre la mairie de Vila-seca et le Museu Nacional n'aurait pas été possible. L'esprit de cet accord, qui établit la volonté d'œuvrer à de futurs projets communs, renforce encore l'idée d'un musée pour

un pays, idée que le Museu Nacional considère comme sa mission.

C'est pour ces raisons que le Museu Nacional participe activement à cette exposition consacrée à la période moderniste, avec quelques créations majeures de sa collection artistique. Il s'agit d'un prêt important, car il comprend non seulement des peintures, mais aussi des sculptures, des meubles et des objets d'art décoratif. Une diversité qui correspond à ce qu'était réellement ce mouvement artistique : une volonté de mêler les arts en quête d'excellence durant une période parmi les plus créatives de la culture artistique de notre pays.

Les œuvres prêtées par le musée appartiennent aux deux étapes du Modernisme. D'une part, les créations d'artistes de la première génération moderniste, comme Ramon Casas ou Santiago Rusiñol, et d'autre part, les œuvres de créateurs qui ont marqué une révision radicale du Modernisme, comme Isidre Nonell ou Joaquim Mir, tous représentés par des créations de grande qualité.

Pour conclure, je tiens à remercier Mme Manuela Moya, conseillère municipale à la Culture, aux Loisirs et à la Connaissance, pour sa vision, sa persévérance et sa ténacité à consolider la trajectoire du château de Vila-seca, ainsi que M. Damià Amorós, commissaire de l'exposition, pour l'acuité du discours de l'exposition et la qualité de la sélection des œuvres.

JOAN OLIVERAS I BAGUÉS
Président du Museu Nacional
d'Art de Catalunya

Le catalogue que vous avez entre les mains présente la dixième exposition du Château de Vila-seca. Un véritable jalon pour un chemin que nous avons entamé en 2020, sous l'impulsion de la Fondation Vila Casas, et qui nous a permis d'enchaîner des expositions temporaires plébiscitées par le public.

Modernisme al Castell de Vila-seca est la première exposition que nous réalisons grâce à la récente convention signée entre la mairie de Vila-seca et le MNAC (Museu Nacional d'Art de Catalunya), institution qui a cédé la plupart des pièces que vous y trouverez, ainsi que d'autres œuvres provenant de collections publiques et privées, que je tiens d'ailleurs à remercier pour leur immense générosité.

Cette exposition qui nous parle du Modernisme, depuis Vila-seca et, par extension, depuis le sud de la Catalogne, se propose de contribuer à mettre en valeur le rôle inspirateur qu'a pu jouer ce territoire au sein de l'un des mouvements artistiques qui compte parmi les grandes contributions de la Catalogne à la culture universelle.

Imaginer nos villages et nos villes à la fin du XIXe siècle et au début du XXe siècle

nous transporte dans une société paysanne qui labourait, cultivait, transformait, commerçait et se rêvait prospère, avec des paysages cultivés et inspirants. Cette société, qui se voulait amatrice de musique, d'art et de culture, vit germer les joyaux du Modernisme qui nous distinguent aujourd'hui dans le monde et attirent des milliers de visiteurs désireux d'admirer cette explosion de beauté.

La présente exposition est fidèle à la conception du Modernisme en tant que mouvement artistique global, et le château de Vila-seca, rénové en 1917 par l'architecte Enric Fatjó i Torras de Sabadell, s'avère un cadre idéal pour accueillir les œuvres de Gaudí, Jujol, Rusiñol, Casas, Busquets, Gargallo, Mir, Mani, Vidal, Montserrat, Canals, Morera, Sardà, Torent, Llimona, Nonell... dans un dialogue harmonieux avec la décoration propre aux pièces nobles du château.

Nous en profiterons pendant quatre mois et nous nous en souviendrons à jamais grâce à ce catalogue.

MANUELA MOYA
Conseillère municipale
à la culture de Vila-seca

MODERNISME AT VILA-SECA CASTLE

Peu de bâtiments comme le château de Vila-seca nous aident à connaître, comprendre et exposer le Modernisme en Catalogne. Réalisé à la fin du siècle par l'architecte Enric Fatjó i Torras (Sabadell, 1862-Reus, 1907), pour le compte du comte de Sicart, le projet concentre et forme un univers dynamique qui use des ressources générales du mouvement et indique une conscience et un respect sans bornes pour la signification de l'espace à réformer.

Cette exposition remplit ce prodigieux environnement castral d'une remarquable sélection d'œuvres modernistes catalanes de peinture, sculpture, arts graphiques, arts appliqués et architecture. Elle présente également le rôle important que le pays, la capitale et le Camp de Tarragone ont joué dans cette alliance universelle avec l'Art nouveau, le Modern Style, le Glasgow Style, le Jugendstil, la Sezession, le Liberty et quelques autres phénomènes nationaux, européens ou américains de ce niveau et de ces caractéristiques, en tant que grands mouvements culturels nés entre le XIXe et le XXe siècles.

Nous parcourons ce chemin en compagnie de noms tels que Gaudí, Jujol, Rusiñol, Casas, Busquets, Mucha, Gargallo, Mir, Mani, Vidal, Montserrat, Canals, Morera, Sardà, Torent, Llimona, Nonell... et à travers un pays dynamique qui existe au-delà de sa capitale.

Au total, cinq espaces nous permettent d'accéder aux moindres recoins du château. Les premiers sont consacrés à deux grandes personnalités artistiques du Modernisme catalan et à leur impact sur les maisons et les rues. Un espace monographique consacré à Joaquim Mir - que l'on pourrait surnommer le peintre de la région du Camp de Tarragone - nous conduira à deux autres espaces qui, complétant l'exposition, brossent le portrait de deux mondes, parallèles dans l'espace et le temps, mais semblant vus l'un à travers l'autre.

Accompagnez-nous dans ce voyage à travers le temps, les arts et l'espace du Modernisme au sein du château de Vila-seca avec l'art total.

DAMIÀ AMORÒS
Commissaire de l'exposition

GAUDÍ, JUJOL ET FATJÓ

Deux des personnalités artistiques fondamentales, fondatrices et éminentes du Modernisme catalan sont nées dans le Camp de Tàrragone. Beaucoup y sont passées, y ont résidé ou séjourné, mais d'autres y sont venues au monde : Antoni Gaudí (Reus, 1852-Barcelone, 1926) et Josep Maria Jujol (Tàrragone, 1879-Barcelone, 1949) sont nés respectivement à Reus et à Tàrragone.

La relation maître-élève, leader-disciple ou apôtre-disciple a fait couler beaucoup d'encre... Mais la meilleure façon de décrire la relation entre les deux architectes est de voir en eux des collaborateurs.

Dans ce premier espace de l'exposition sur le Modernisme au château de Vila-seca, nous traçons le dialogue entre trois architectes de la même époque unis par une même attitude, mais avec une présence et de grands projets bien différents : Fatjó, Gaudí et Jujol.

Le premier d'entre eux, l'architecte de Sabadell, fournit la toile de fond de toute l'exposition. Avec une intervention réalisée dans un grand centre, d'origine médiévale, en adaptant l'espace aux nouvelles formes historicistes de 1900. Les meilleurs exemples de cette œuvre se trouvent dans le hall d'entrée, la bibliothèque, la salle des vitraux, la salle à manger ou la salle des visites. Nous en présentons quelques-uns dans cette exposition. Mais il suffit de lever la tête pour découvrir aussi des détails révélateurs du passé de chaque pièce.

Nous exposons un ensemble de 14 pièces du célèbre pavé d'Antoni Gaudí – actuellement en voie de béatification pour la Casa Milà : poulpe, escargot et étoile de mer, également connu sous le nom de *panot* Gaudí. L'architecte l'a conçu en 1904 pour carreler les sols de la Casa Batlló. Finalement, ce revêtement de sol n'ayant pas été posé en raison de

retards de production, il a été utilisé pour revêtir les sols des étages de service de La Pedrera. C'est l'architecte lui-même qui a défini à la cire le dessin de la pièce, démontrant ainsi son habileté dans le domaine de la sculpture.

La forme hexagonale du *panot* rompt avec la tradition stricte de la quadrature du carreau hydraulique typique de cette époque. Avec sa combinaison de 7 ou 14, on y trouve représenté en très bas-relief un fond marin rendant hommage à la nature observée, étudiée et conçue par l'architecte.

Produit par la maison Escofet de Barcelone, cet ensemble est devenu un signe d'identité de certaines rues de Barcelone, Reus et d'autres villes du pays.

Dans la pièce donnant accès aux chambres du château, on trouve un élément métallique conçu par Josep Maria Jujol. La sculpture se trouvait en haut, sur la terrasse, au-dessus du réservoir d'eau du Teatre Metropol de Tàrragone, construit entre 1908 et 1910. Dans le cadre du grand programme iconographique et symbolique religieux que l'on retrouve dans tout le théâtre, cet assemblage métallique aspire à symboliser le feu et la lance que les soldats romains enfoncent dans Jésus-Christ, ainsi que la couronne d'épines

Enfin, une autre œuvre de Jujol révèle sa production vibrante, émotionnelle et passionnée. Il est impossible d'appréhender le travail de cet architecte, designer et créateur de Tàrragone si l'on ignore les références constantes aux arts et métiers traditionnels. De plus, dans toutes ses créations, il incorpore des éléments organiques et formels.

Tissu, pierre, peinture, sculpture, étain, laiton, bois, fer, verre... Jujol a ouvert de nouveaux horizons. C'est à tous égards un génie des alliances de techniques et de matériaux.

Ce triangle d'architectes nous rapproche également de la réalité d'un métier qui a marqué la vie des gens de l'époque, et marque encore la nôtre en ce moment même.

LA MAISON ET LA RUE

Contrairement à d'autres courants artistiques, le Modernisme a rapidement essaimé dans les résidences de tout le pays. La bourgeoisie catalane en a évidemment été l'un des principaux moteurs, mais les formes, les coutumes et les matériaux du mouvement ont également gagné les maisons d'habitation, les cafés, les villas, les théâtres, les églises ou les espaces de travail, devenant une loi à double sens : de l'extérieur vers l'intérieur et de l'intérieur vers l'extérieur ou, en d'autres termes, de la rue vers la maison et de la maison vers la rue.

Les façades de certaines maisons s'étendent vers la rue, mais aussi vers l'intérieur avec la présence de tables, de tables basses, de chaises, d'armoires, de miroirs, de balustrades, de carreaux, de cadres, de bancs, de buffets, de boîtes, de coiffeuses, de paravents, de portes... avec les dessins des artistes et le travail des artisans et des ateliers.

Josep Pla (Palafrugell, 1897-Llofriu, 1981) a su saisir cette vague moderniste par ces mots : « L'architecture, la sculpture, la peinture, la poésie, la décoration sous toutes ses formes, des dessins des carreaux à la forme des chaises, du tombé des cols repassés à la forme des cafetières, des corsets féminins à la manière de tenir un fume-cigarette... tout a été profondément bouleversé et métamorphosé ». Et pourtant l'écrivain de l'Am-purdán n'avait pas précisément de sympathie pour le Modernisme.

Dans ce domaine, nous découvrons la métamorphose du mobilier domestique, mais aussi les nouvelles formes de publicité et de promotion en Catalogne et en Europe. De bons exemples de la production de Joan Busquets (Barcelone, 1874-1949) ou de Joaquim Gassó (Barcelone, 1874-1958) dialoguent avec des œuvres graphiques de la fin du siècle réalisées par Alphonse Mucha (Ivancice,

1860-Prague, 1939), Adrià Gual (Barcelone, 1872-1943) ou Ramon Casas (Barcelone, 1866-1932). Quelques-uns d'entre lesquels étaient des habitués des tables, des fauteuils, des activités et du comptoir du célèbre cabaret barcelonais Els Quatre Gats.

L'affiche était l'une des disciplines et l'un des courants artistiques les plus populaires pendant le Modernisme. Liée aux arts graphiques qui se développaient en France et dans d'autres régions d'Europe, cette forme d'art de rue jouissait d'une grande popularité. Par sa temporalité éphémère, elle nous rappelle en outre la fugacité du temps qui passe face aux meubles, plus robustes et durables. Avec, tout autour, notre propre image que reflète l'ensemble de miroirs, notamment le cadre réalisé par Pablo Gargallo (Maella, 1881-Reus, 1934), daté de 1903, où la jeune fille représentée nous tend des lys impossibles à atteindre.

Cette zone se termine par la salle à manger du château, une pièce qui conserve les souvenirs de la famille Sicart, notamment les armoiries et les anagrammes qui décorent la cheminée, la lampe et d'autres éléments du mobilier. Il s'agit du meilleur exemple du travail de Fatjó dans le domaine des arts appliqués. À l'occasion de cette exposition, un médaillon en plâtre d'Eusebi Arnau (Barcelone, 1864-1933), provenant de la collection de l'architecte et homme politique Josep Puig i Cadafalch (Mataró, 1867-Barcelone, 1956), a été ajouté à la pièce.

MIR, LA SYMPHONIE DES COULEURS.

Il est des personnages de notre histoire qui, comme le disait le génial philosophe Francesc Pujols (Barcelone, 1882-Martorell, 1962), « sans être de Reus, semblent presque l'être ». Qui dit Reus peut aussi dire la région de El Camp. Joaquim Mir i Trinxet (Barcelone, 1873-1940) est l'un d'entre eux.

En raison d'une lésion cérébrale provoquée par un accident survenu à Majorque, le peintre barcelonais passa plus de trois ans à l'Institut psychiatrique Pere Mata de Reus. Un environnement qui lui était déjà familier grâce à la relation amicale qu'il entretenait avec Hortensi Güell (Reus, 1876-Salou, 1899) depuis un séjour à Madrid en 1895, où il s'était employé à découvrir et à copier les grands maîtres du musée du Prado, en particulier Velázquez.

Une fois guéri, Mir demeura longtemps dans le Camp de Tarragone à peindre des paysages de villages du Baix Camp, dernière demeure de ses parents, de Maspujols, de Tarragone, du Pont d'Armentera, de certains endroits des Terres de l'Ebre ou du monastère de Poblet, fasciné par les couleurs, les paysages et la lumière de ces terres.

Le compositeur Joan Magrané i Figuera (Reus, 1988) nous dit du peintre que « son œuvre est l'antithèse parfaite de la virtuosité de Marià Fortuny, de Reus, avec qui il partageait le désir, l'obsession, de capturer ce qui brille sur, entre et dans les choses : la lumière. Mir était intuitif. Il ne sut jamais vraiment dessiner. Proche d'un impressionnisme qu'il ne connaissait que superficiellement, assez occupé qu'il était par son propre chemin, il se considéra toujours comme un réaliste : « *Je peins et c'est tout* ». Mir et la musique, en particulier celle de Magrané, se combinent, s'accordent et s'harmonisent à la perfection, y compris avec

les compositions de Joan Miquel Oliver. La salle de la tour du château de Vila-seca rassemble dans ce domaine monographique certaines des pièces les plus reconnues et reconnaissables de la production de Mir au Camp de Tarragone. Des paysages d'Aleixar, Alforja, Maspujols ou Tarragone qui se transforment en images oniriques et dynamiques de notre paysage.

La réputation de réaliste — avec sa conception consistant à « peindre et c'est tout », tous ces instantanés du Camp la manifestent. On y reconnaît des lieux tels que la cathédrale de Tarragone, des panoramas d'Alforja et de l'Aleixar ou des personnages plus proches du peintre, notamment le garçon qui l'accompagnait avec son attirail pour peindre en plein air.

Le ciel et les nuages, les troncs et les feuilles vertes, ainsi que les pierres de toutes les nuances de la terre, forment une symphonie de couleurs qui dépeint notre paysage d'autrefois et, peut-être, celui d'aujourd'hui.

LE MODERNISME SOCIAL

Entre 1880 et 1920, la Catalogne connaît une grande transformation sociale. Les villes, les villages et les hameaux du pays — en milieu urbain et rural — évoluent à l'ambule de la société qui y demeure. Face à cela, les artistes, leurs techniques — peinture, dessin, littérature ou sculpture dans le cas de nos exemples — et leurs productions évoluent à leur tour face à cette immense nouvelle réalité.

Les nouveaux besoins sociaux ne faisant pas de distinction, la différence de classe, les nouvelles consciences et les mouvements ouvriers pénètrent également le monde des artistes. Dans ce nouveau contexte, on voit apparaître les noms de promesses du Modernisme, envers lesquels et envers leur œuvre l'histoire et la mémoire ont été ingrates. Malgré tout, Pere Ferran (Tarragone, 1873-1950) et Carles Mani (Tarragone, 1866-Barcelone, 1911) nous offrent encore leur génie, tels des sarments tenaces de la vigne.

Du premier, ami du second, très peu d'œuvres ont été conservées et nous ne pouvons en proposer aucune. Du second, ami du premier, nous présentons dans cette exposition l'une des œuvres les plus marquantes : *Els degenerats*¹. Il s'agit de l'une des deux versions qui nous sont parvenues de cette œuvre, propriété du Museu Nacional d'Art de Catalunya, où l'on voit un groupe sculptural composé de deux hommes nus et difformes, aux extrémités contrefaites. Les silhouettes sont exagérément inclinées. Bras et jambes sont tordus, longs et inutiles, au-delà de toute fonctionnalité ou signification. Le caractère anguleux des figures nous prépare à une certaine tendance précubiste. Il s'agit d'une œuvre esquissée, fruit du travail rapide de Mani, dans laquelle il exprime des sentiments intérieurs qui parviennent à transmettre le malaise et l'angoisse de son propre état d'esprit.

1 *Les dégénérés.*

Un état d'esprit également présent dans le dessin de Santiago Rusiñol (Barcelone, 1861-Aranjuez, 1931) où il représente Ferran et Mani dans l'appartement que le peintre barcelonais possédait à Paris et où les natifs de Tarragone s'étaient installés en raison d'une situation financière complexe et d'un soutien économique quasiment absent de la mairie de Tarragone.

Dans les deux cas, dessin comme sculpture, nous est restitué un instantané de deux moments convulsifs et incertains. Lestés du poids de la nécessité créative, mais aussi de la survie de l'être face à une société qui ne le comprend pas – métaphoriquement et réellement car Ferran et Mani arrivent à Paris sans parler français – et d'un souvenir et d'une volonté qui s'estompent.

Avec une pureté d'esprit semblable à celle de certains créateurs de l'époque, voici l'une des figures littéraires les plus remarquables et les plus accomplies de la fin du XIXe siècle : Manelic. Le personnage fondamental et central de *Terra baixa*² d'Àngel Guimerà (Santa Cruz de Tenerife, 1845-Barcelone, 1924) triomphe dans les cercles populaires et sociaux de l'époque.

En particulier grâce à la célèbre interprétation qu'Enric Borràs (Badalona, 1863 – Barcelone, 1957) en a faite en 1897. Dans la pièce de théâtre, il se distingue par son caractère pur, innocent et candide, autant de traits psychologiques qui émanent du tableau, tant par la posture du personnage que par sa tenue, et par l'expression de son visage qu'expriment le dessin de Ramon Casas et la sculpture de Josep Montserrat (Barcelone, 1860-1923).

Les bergers des hautes terres de Guimerà rejoignaient les basses terres pour

reprendre contact avec la société. Il y avait davantage d'espaces de socialisation en zone rurale qu'en ville. La vue du *Mercat de Santa Coloma de Queralt*³ de Jaume Morera i Galícia (Lleida, 1854-Madrid, 1927), où la place accueille charrettes, chevaux, chalands et commerçants venus des environs pour vendre leurs produits, en est la preuve. L'un de ces attelages pourrait bien être celui que Ramon Casas a peint, avec ses huit mules et un chien.

Le chef-d'œuvre du peintre barcelonais Joan Planella i Rodríguez (Barcelone, 1849-1910) brosse également un portrait social d'une époque et d'un moment. *La nena obrera*, *La petita obrera* ou *La petita teixidora*⁴ sont quelques-uns des différents titres qui ont été donnés à l'une des deux versions de cette toile.

Le tableau nous offre un instantané de la rude vie de labeur des enfants dans les usines catalanes du XIXe siècle. La fillette, dans un environnement purement industriel, manœuvre le métier à tisser sous la surveillance d'un adulte, caché au fond de la scène. Le peintre nous présente un sujet extrêmement réaliste pour l'époque, mais dont il sait faire ressortir la beauté et la poésie de manière très subtile. Un sujet humble qu'il considère digne d'être représenté en tant qu'art.

Aux yeux de notre époque, une bonne réception de ce portrait de critique sociale si cru peut surprendre, mais en réalité, il n'en fut rien. Un exemple en est l'article du peintre et critique Joan Brull (Barcelone, 1863-1912), qui écrivit ceci dans le journal *Juventut* le 10 avril 1902 : « Il a figuré dans notre Exposition universelle. Le sujet ne pouvait pas être plus simple : une petite fille anémique travaillant sur un métier à tisser, peinte de

2 *Terre basse.*

3 *Marché à Santa Coloma de Queralt.*

4 *L'enfant-ouvrière, La petite ouvrière, La petite tisserande*

manière très simple. Aucune nouveauté technique, rien de révolutionnaire ; et pourtant, ce tout petit tableau a fait impression, le jury en a pris acte, puis il a connu un parcours triomphal dans diverses expositions en Europe et a fini par être vendu à Chicago à un prix extraordinaire. »

La figure solitaire de l'ouvrière de Plannella nous confronte aux groupes de personnes que l'on retrouve dans l'ensemble des dessins et peintures de Francesc Sardà (Barcelone, 1876-1912), Eveli Torent (Badalona, 1876-Barcelone, 1940) ou Francesc Gimeno i Arasa (Tortosa, 1858-Barcelone, 1927).

La dernière des œuvres de cette section est une importante toile d'Isidre Nonell (Barcelone, 1872-1911). *Rumiant*⁵, datant de 1906, est la première toile de l'artiste barcelonais qu'ait possédée le Museu Nacional. Elle avait été acquise par un groupe d'artistes lors de l'exposition anthologique que l'artiste avait organisée aux Galeries del Faianç Català en 1910.

Les séries de gitanes de Nonell concentrent une vision très expressive sans pour autant parvenir à une représentation réaliste. La palette chromatique, la vivacité du coup de pinceau et l'application des couleurs sans homogénéité particulière transmettent la sensation que la modèle réfléchit, perdue dans ses pensées.

L'expression désincarnée et réelle sur papier, toile, bronze et plâtre ne nous permet pas d'approcher le paysage social de nos ancêtres grâce à l'héritage artistique.

DU PATIO À LA CHAMBRE

Dans le premier espace de cette exposition, nous avons vu comment le Modernisme s'empare de tous les recoins de nos villages et villes, de la maison et de la rue. Ce sont précisément deux endroits d'un logement – pas le même – qui inaugurent le dernier des espaces de l'exposition.

Le premier, *El pati blau*⁶ de Santiago Rusiñol, peint en 1913, est un thème récurrent dans l'œuvre de ce Barcelonais aux multiples facettes. Un espace qui nous rappelle l'une des parties typiques d'une maison de Sitges – bien que celle-ci semble représenter une maison d'Arenys de Munt – où le peintre arriva en octobre 1891 et tissa au fil des ans des liens durables.

Le bleu et le vert, ainsi que les taches de fleurs et le sol carrelé, composent la grande palette chromatique de cette toile que l'on peut également relier à une partie de la production littéraire de Rusiñol, comme le conte et la pièce de théâtre du même nom.

Le second, *Entre dos capítols*⁷ de Ramon Casas, réalisé en 1890, est un instantané très clair du portrait d'un instant fugace ou d'une impression éphémère de la pause que marque dans sa lecture la jeune fille représentée.

L'intérieur de la pièce où Casas peint la lectrice peut sembler familier à de nombreux spectateurs et rappeler d'autres pièces similaires représentées dans d'autres œuvres de son corpus.

Casas et Rusiñol, ou Rusiñol et Casas deviendront les deux grands moteurs des arts plastiques et de leur renouvellement dans notre pays à cette époque.

5 *Ruminant*.

6 *La cour bleue*.

7 *Entre deux chapitres*.

Amis et compagnons, ils vivront et partageront certains des moments les plus mémorables du Modernisme catalan depuis Paris, Barcelone, Sitges, Tarragone ou Poblet.

Ces espaces habités que nous montrent les deux peintres étaient à l'époque des espaces éminemment féminins. Le portrait de l'épouse de Joan Llimona (Barcelone, 1860-1926) ou la buste de femme de Francesc Masriera (Barcelone, 1842-1902) incitent à le croire.

Mais à la même époque, un groupe de femmes s'intéressait également à la création artistique. La production de Lluïsa Vidal (Barcelone, 1876-1918) en est un bon exemple. Les maîtresses de maison et le portrait de Francesca Vidal – sa sœur – sont des exemples du style et du travail de la peintre qui brisa les codes et les schémas d'un monde professionnel rempli d'hommes.

L'un d'eux, Ricard Canals (Barcelone, 1876-1931), croqua sur papier – peut-être surpris – la scène d'une femme en train de dessiner un modèle masculin au naturel. On imagine l'impact que cette image avait pu avoir sur l'artiste pour qu'il éprouvât le besoin de le fixer noir sur blanc. Heureusement, le dessin fut acquis par le notaire Deu del Vendrell – et conservé au musée du même nom – nous permettant ainsi de toucher du doigt cette réalité.

La visite se termine par le portrait *post mortem* que Santiago Rusiñol brossa en 1897 de son ami, écrivain, critique, historien et avocat, Josep Yxart i Moragas (Tarragone, 1852-1895).

L'amitié entre Casas et Rusiñol a structuré la première partie de cette section, et celle qui liait Yxart et Rusiñol cette deuxième et dernière partie. Outre le portrait, cette relation nous a légué un remarquable ensemble d'œuvres de Rusiñol représentant la cathédrale, les

remparts ou le chemin du cimetière de la ville.

Le peintre a décrit l'impression de la ville qu'il avait de la ville par ses mots : « Cette tranquillité de voix, de couleurs et de lumières, cette harmonie de lumières et de repos, était la première impression que mes yeux recevaient de Tarragone comme une douce friandise. À peine arrivé, j'étais déjà fou et enivré de lumière et de joie, séduit par ce que je voyais. ». Comme nous l'avons vu dans le cas de Mir, qui écrit sur Tarragone ou sur toute autre ville ou bourgade du Camp en fleurs.

Comme Puig i Ferreter l'a écrit dans le dernier acte de sa pièce de théâtre la plus connue, *Aigües encantades* : « Quant à vous, restez entre les eaux enchantées... »

BIBLIOGRAFIA

Alcolea, Santiago. *Puig i Cadafalch*. Institut Amatller d'Art Hispànic: Lunwerg, 2006.

Amat, Teresa. *El Plaer de l'art, Josep Pla i els artistes*. Edicions Sidillà. 2024.

Bargalló, Josep. *Les set vides de Pere Romeu. Indians modernistes i sportsman*. Acontravent. 2016.

Batlle i Jordà, Carles. *Adrià Gual (1891-1902): per un teatre simbolista*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2001.

Cabré, Tate. *El Llegat Indità*. Diputació de Tarragona. 2010.

Cirici i Pellicer, Alexandre. *El arte modernista catalán*. Ayamá, 1951.

Coll, Isabel. *Els Rusiñol: inicis i consolidació d'una nissaga*. El Centaure Groc, 2000.

Coll Mirabent, Isabel. *Enric Clarasó, Ramon Casas i Santiago Rusiñol...* Edicions Universitat de Barcelona, 1986.

Coll Mirabent, Isabel. *Ramon Casas, una vida dedicada a l'art...* El Centaure Groc, 1999.

Coll Mirabent, Isabel. *S. Rusiñol*. Editorial AUSA, 1992.

de Solà-Morales, Ignasi. *Jujol*. Edicions Polígrafa, 1990.

D.D.A.A. *Arquitectura modernista del Camp de Tarragona i les Terres de l'Ebre*. Diputació de Tarragona. 2011.

D.D.A.A. *Arte y transformaciones sociales en España 1885-1910*. Museo Nacional del Prado. 2024.

D.D.A.A. *Barcelona 1900*. Lunwerg, 2007.

D.D.A.A. *Barcelona i els Quatre Gats, un gir vers la modernitat*. Gothsland, 2020.

D.D.A.A. *Carles Casagemas*. Museu Nacional d'Art de Catalunya. 2014.

D.D.A.A. *Cartells catalans. Final del segle xx 1981-2000*. Enciclopèdia Catalana, 2013.

D.D.A.A. *Guia del Museu Nacional d'Art de Catalunya*. Museu Nacional d'Art de Catalunya, 2004.

D.D.A.A. *Guia Morera*. Museu d'Art Modern i Contemporani de Lleida. Ajuntament de Lleida. 2024.

D.D.A.A. *Josep Maria Jujol, arquitecte. 1879-1949*. COAC. Quaderns 179-180, 1989.

D.D.A.A. *La col·lecció Raimon Casellas*. MNAC / Museo del Prado, 1992.

D.D.A.A. *La dimensió escènica de la ciutat moderna...* Edicions Universitat de Barcelona. 2019.

D.D.A.A. *L'època de Nogué Massó*. ACBS, 2013.

D.D.A.A. *Lluïsa Vidal, pintora del Modernisme*. Museu Nacional d'Art de Catalunya. 2016.

Duran Albareda, Montserrat. *Josep M. Jujol. L'arquitectura amagada*. Meteora, 2003.

Fontbona, Francesc. *Carles Mani, escultor maleït*. Viena-Museu d'Art Modern de Tarragona, 2004.

Fontbona, Francesc. *Gaudí al detall. El geni del Modernisme català*. Pòrtic, 2002.

- Fontbona, Francesc.** *Joies del Modernisme català*. Enciclopèdia Catalana, 2011.
- Fontbona, Francesc.** *Pau Casals, col·leccionista d'art*. Diputació de Tarragona, Museu d'Art Modern – Viena, 2013.
- Fontbona, Francesc.** *Pintura catalana. El Modernisme*. Enciclopèdia Catalana, 2016.
- Fontbona, Francesc.** *Pintura històrica catalana. Art i memòria*. Editorial Base, 2015.
- Genís Terri, Jaume.** *Gaudí, entre l'arquitectura cristiana i l'art contemporani*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2009.
- Ginebra, Jordi.** *El grup modernista de Reus i la llengua catalana*. AER, 1994.
- Giralt-Miracle, Daniel.** *El fenomen Gaudí. De Gaudí a Picasso*. IVAM, 2010.
- Giralt-Miracle, Daniel.** *Santiago Rusiñol, arquetip de artista modern*. Ministeri de Cultura, 2009.
- Jardí i Casany, Enric.** *Història de Els 4 Gats*. Aedos, 1972.
- Jardí i Casany, Enric.** *Joaquim Mir*. Polígrada, 1989.
- Lahuerta, Juan José.** *Gaudí*. Museu Nacional d'Art de Catalunya, 2022.
- Laplana, Josep de C.** *Santiago Rusiñol: el pintor, l'home*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995.
- Marín Silvestre, Maria Isabel.** Eusebi Arnau Mascort. Infiesta Editor, 2006.
- Mendoza, Cristina.** *Ramon Casas, Retrats al carbó*. Editorial AUSA, 1995.
- Miralles, Francesc.** *Francesc Gimeno, Passió i llibertat*. Diputació de Tarragona, Museu d'Art Modern – Viena, 2005.
- Miralles, Francesc.** *Joaquim Mir al Camp de Tarragona*. Diputació de Tarragona, Museu d'Art Modern – Viena, 2008.
- Panyella, Vinyet.** *Paisatges i escenaris de Santiago Rusiñol. Sitges, París, Granada*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000.
- Panyella, Vinyet.** *Santiago Rusiñol. La Campanya de Poblet de 1889*. Fundació Lluís Carulla, 2012.
- Panyella, Vinyet.** *Santiago Rusiñol. Paisatges i amistats*. Diputació de Tarragona, Museu d'Art Modern – Viena, 2007.
- Puig i Ferrater, Joan.** *Aigües encantades*. Castellnou, 2014.
- Quílez, Francesc; Barjau, Santi.** *El cartell modern a les col·leccions del Museu Nacional d'Art de Catalunya*. Museu Nacional d'Art de Catalunya, 2007.
- Rusiñol, Santiago.** *D'ací i d'allà*. L'Avenç, 1905.
- Salcedo Miliani, Antonio.** *L'art del s. XX a les comarques de Tarragona*. Arola Editors, 2001.
- Sunyer i Molné, Magí.** *Els marginats socials en la literatura del grup modernista de Reus*. AER, 1984.

AMB LA COL-LABORACIÓ DE:

Diputació Tarragona

